

**ЗВО «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ІНСТИТУТ АГРОЕКОЛОГІЇ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НААН УКРАЇНИ**

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

Міжвузівської науково-практичної конференції аспірантів та
молодих вчених

**«ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ (МАКРО- ТА
МІКРОРІВЕНЬ) В УМОВАХ ВІЙНИ**

(23 листопада 2023 року)

м. Київ - 2023

УДК 330.341.1:330.322

Поширення і тиражування без офіційного дозволу
Університету «Україна» заборонено

Інноваційно-інвестиційний розвиток національної економіки України (макро- та мікрорівень) в умовах війни :
Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції аспірантів та молодих вчених (Київ, 23 листопада 2023 року):
тези доповідей / відп. ред. Р.Г. Дубас. Київ, Університет «Україна». - 2023. 68 с.

У збірнику опубліковано матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції аспірантів та молодих вчених «Інноваційно-інвестиційний розвиток національної економіки України (макро- та мікрорівень) в умовах війни».

Наведено результати досліджень щодо основних проблем і тенденцій розвитку пріоритетних галузей (суб'єктів господарювання) національної економіки в умовах війни та повоєнної відбудови України. Визначено експортно-імпортний потенціал України та соціально-екологічну складову функціонування національного господарства в умовах нестабільності.

Відповідальний за випуск: Дубас Р.Г. - доктор економічних наук, професор

***Матеріали друкуються в авторській редакції.
Втручання в обсяг та структуру матеріалів максимально зменшено***

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТАЛАНЧУК П.М., Президент Університету «Україна», доктор технічних наук, професор

ДРЕБОТ О.І., директор Інституту агроекології і природокористування НААН України, доктор економічних наук, професор, академік НААНУ

ДАВИДЕНКО Г.В., проректор з наукової та міжнародної діяльності Університету «Україна», доктор педагогічних наук, професор

НЕСТЕРЕНКО С.С., директор Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ДУБАС Р.Г., завідувач кафедри управління та адміністрування Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

НЕСТЕРЕНКО С.С., директор Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ДУБАС Р.Г., завідувач кафедри управління та адміністрування Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ОПЕНЬКО І.В., професор кафедри геодезії та картографії НУБІП, доктор економічних наук, доцент

ЛАЗАРЕНКО В.І., завідувач відділу економіки природокористування в агросфері Інституту агроекології і природокористування НААН України, доктор філософії з економіки

ДРОБЯЗКО С.І., професор кафедри фінансів та обліку Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

КУТЛІНА І.Ю., професор кафедри управління та адміністрування Університету «Україна», кандидат технічних наук

ЗМІСТ

Передмова

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Пріоритетні напрями розвитку галузей національного господарства»

Петрученко Р.М. РЕФОРМА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ЛІСАМИ УКРАЇНИ	9
Попов Р.В. ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	15
Сацук Д.М. УМОВИ ПОБУДОВИ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ СПЕКУЛЯТИВНОГО ПОПИТУ НА МАЛОЦІННІ АКЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	18

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Експортно-імпортний потенціал національної економіки країни»

Колісник А.Г., Жила І.А. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	23
Опенько І.А., Степчук Я.А. ОПТИМІЗАЦІЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ МАКСИМІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	25
Сучков М.О. МОНІТОРИНГ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	28

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Сучасні виклики і небезпеки у веденні підприємницької діяльності»

Герлян Я.С. ТОВАР В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	37
Лобода Ю.С. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	41
Манейло Дмитро КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ: РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ	44
Яковюк М.О. ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕКТОРІ ТУРИЗМУ	50

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Соціально-екологічна складова функціонування національного господарства в умовах нестабільності»

Душко П.М. ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ЗА ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНОГО УДОБРЕННЯ	53
Бендасюк О.О., Сахарнацька Л.І. ГАЛУЗЕВА МОДЕЛЬ – ОСНОВА СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	56
Дребот О.І., Дишлик В.Р. МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ СКОРОЧЕННЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ	60
Титаренко В.В. НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	64

Слава Україні!

Шановні колеги! Розпочалася заміна усіх деструктивних сучасних індустріальних технологій і смарт-виробництва на екологічно ідеальні ноотехнології. Природно, що цей процес породжує необхідність організації відповідної освітньої системи і наукових досліджень, які дозволять сформувати ноосвітогляд і на цій основі досягти індивідуальних й колективних успіхів на базі засвоєння ноонаук і використання ноотехнологій. В свою чергу ці процеси вимагають розширення відповідного кадрового забезпечення, якому певною мірою сприятимуть також і інклюзивні технології навчання.

І в цьому напрямку наш навчальний заклад є піонером.

Університет «Україна» протягом 25 років здійснює інклюзивну підготовку фахівців за різноманітними освітянськими галузями та спеціальностями. Оригінальним у нашій роботі є те, що проаналізувавши 25-річний досвід роботи Університету «Україна», ми побачили справді дивовижні компенсаційні ресурси природи, яка наче, виправдовуючись перед обділеними долею дітей, часто наділяє їх надзвичайними здібностями, світлими талантами. За умови, коли освітня система сприяє їхньому розкриттю, вони неодмінно розквітають багатьма яскравими фарбами, а в ослабленому організмі з'являється нова духовна сила, здатна захоплювати своєю красою. Успішні менеджери, економісти, художники, комп'ютерні умільці, політики, науковці й спортсмени виходять з людей, що мають певні фізичні вади, які зовсім не стають їм на перешкоді в досягненні життєвої мети.

І ця обставина не може не радувати нас, що ми маємо можливість залучити нові потужні творчі сили в тому числі й для подолання світової продовольчої кризи, яка загрожує цілому світу. Наша країна в цій ситуації може відіграти провідну роль. Всі ці ресурси, використані і потенційні, є дуже важливими. Адже Україні стабільно входить до п'ятірки провідних світових експортерів зернових і зернобобових.

Нині необхідно зазначити, що основними внутрішніми проблемами забезпечення ефективного національного господарства України є: відсутність справедливої судової

системи, неконкурентна якість продукції та послуг, відсутність діючого механізму контролю з боку держави за виконанням технічних умов. Високий рівень корупції, а також лобювання великими компаніями своїх інтересів на всіх рівнях державної влади дозволяє легко вирішувати проблеми з усіма контролюючими структурами, жодним чином не обмежуючи власні бізнес-інтереси.

Ще більшої актуалізації дана проблема набула внаслідок ведення повномасштабної війни на території України. Знищення внаслідок ракетно-артилерійських обстрілів підприємств, техніки, зерносховищ, релокація бізнесу, руйнування логістичних ланцюжків та інфраструктурних об'єктів, загибель стад сільськогосподарських тварин, шкода, завдана ґрунту від вибухів боєприпасів, мінування полів, блокування портів – все це створює неабиякі загрози не лише у сфері бізнесу, а й, як наслідок, національній економіці в цілому.

В результаті агресивних дій московії геополітичний простір України став загрозовою лінією розлому в міжнародній загальній, а не тільки продовольчій системі безпеки й джерелом величезних потрясінь, розбіжностей, інтриг і викликів. Без знищення московської імперії тоталітарного типу, приватизованої путіним і групою його прибічників, які саме право перетворили в інструмент, що дозволяє саме ж це право зневажати, весь світ не буде мати умов для справжньої безпеки, в тому числі й продовольчої. Московська імперія є самою бездарною і жорстокою державою протягом всього існування людства. Розв'язавши війну проти України, московіти ще раз підтвердили свою моральну неспроможність боротися і перемагати як саме зародження репресивних тенденцій в суспільстві, так і їх дії, як і проявили свою нездатність протистояти формуванню морально покаліченої самої людини цього суспільства – мстиво-агресивної, ображеної, завидющої і разом з тим – лукавої і пластичної.

Важко віднайти і назвати приклади в історії людства, коли одна країна ставить собі за мету не просто завоювати територію іншої держави, вона хоче завоювавши цю територію, знищити народ і його державу, що існували на цій території до агресії.

Її мета – знищити не просто Україну, а й її сліди у світовій історії і прибрати до своїх рук історію праукраїнців – русичів.

Зараз у мільйонів російськомовних і руських людей України, я вже не кажу про щирих українців, більше ніколи не повернеться язик назвати росіян братським народом. В рамках політкоректності прийнято говорити, що ми ненавидимо тільки Путіна, а росіяни – це інша справа. Але це не правда! Тому що Путін – це суть російського менталітету, матеріалізована національна ідея московитів. Він викликав патріотичне збудження тим, що повинно було визвати в суспільстві сором і огиду.

Шановні колеги! Із сказаного витікає, що, як нам вбачається, державна стратегія національного інноваційно-інвестиційного розвитку повинна, в тому числі, включати характеристику загроз як сукупності наявних та потенційно можливих умов і факторів, що створюють небезпеку для життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави у будь-якій сфері для нашого народу з одного боку, і солідаризація зусиль світової спільноти для забезпечення безпеки з іншого боку. Досить гратися в санкції і прощати обхід активна існуючих.

Представляється, що склад учасників конференції та їх рівень підготовки позволят отримати не тільки позитивні результати для сьогодення, а накреслити актуальні напрямки для майбутніх досліджень.

Тож велика вдячність організаторам Конференції за актуальність визначеної тематики та бажаю всім плідної і результативної роботи!

Щиро дякую за увагу!

*Президент
Університету «Україна»*

Петро Таланчук

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Пріоритетні напрями розвитку галузей національного господарства»

РЕФОРМА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ЛІСАМИ УКРАЇНИ

Петрученко Р.М., аспірант, Університет «Україна»

Відповідно до статистичних даних, Україна відноситься до країн з високою часткою державної власності на ліси (можна порівняти з Республікою Польщею), але з достатньо низьким рівнем лісистості (вдвічі менше Республіки Польщі). Звичайно, не можна використовувати в повній мірі якусь одну систему управління лісами, але можна розробити власну, опираючись на досвід інших успішних в даному аспекті країн. На основі вивчення досвіду в європейських країнах державним агенством лісових ресурсів України було надано таке обґрунтування необхідності проведення змін в системі управління лісовим господарством:

1. Державні підприємства у більшості країн не приймають участі у царині лісозаготівлі, транспортування і переробки деревини.

2. Україна може підвищити рівень монетизації лісів за рахунок збільшення ефективності рубок - рівень вирубки у Німеччині – 3,8 м³/га; Польщі – 5,1; Латвії – 4,1; Швеції – 2,7 (в Україні - 2,0 м³/га).

3. Існуюча в Україні дохідність, рівень використання річного приросту та інвестиційна привабливість в лісовому господарстві значно нижче країн, що пройшли трансформацію - Польща, Латвія, Швеція, Фінляндія.

Остання теза підтверджується наведеними в таблиці 1 статистичними даними (за виключенням витрат на ведення лісового господарства, що обумовлено нижчим рівнем середньо заробітної плати працівників галузі в Україні).

Виходячи із зазначеного, головними напрямами реорганізації управлінської системи в лісовому господарстві вважається:

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз діяльності лісового господарства

Регіон	Дохід, дол./га	Інвестиції, дол./га	Використання річного приросту, %	Витрати на ведення л/г, дол./га
Україна	131	0,3	34	105
Середній показник	244	24	85	115

* - середнє значення в Швеції, Польщі, Фінляндії та Латвії

- розділення функцій регулювання і власності, поступовий вихід із нетипових видів діяльності галузі - аутсорсинг (наприклад, переробка ділової деревини);

- укрупнення регіонів, що обумовлює покращення рівня керованості за рахунок зменшення кількості прямих підлеглих;

- централізація сервісних функцій з метою підвищення їх ефективності;

- створення «центрів експертизи» по ключовим дефіцитним функціям (комерційні функції та контролінг);

- посилення повноважень корпоративного центру.

Таким чином, Кабінетом Міністрів України було запропоновано шведську централізовану модель управління лісами (таблиця 2) як одну з найуспішніших у світовій практиці.

Таблиця 2/

Модель реорганізації управління лісовим господарством
(на прикладі Швеції)

Показник	Україна	Швеція	Модель
Кількість регіонів	24	3	7-10
Площа лісів на регіон (тис. га)	304	1300	700-1000
Кількість філій	157	22	50-75
Площа лісів на філію (тис. га)	46	177	100-150

Відповідно до неї необхідно провести укрупнення центрів прийняття управлінських рішень (експертиз) з метою їх

оперативної реалізації, мінімізації втрат на масштабах та інших синергетичних ефектах.

Відповідно до визначених завдань очікуваними результатами запропонованої реформи централізації управління по відповідним напрямках повинні будуть такі:

1. Лісогосподарська діяльність:

- посилення планування лісорозведення та заготівлі лісу (у т.ч. будівництво доріг, забезпечення вирубки необхідними ресурсами і обладнанням);

- підвищення ефективності монетизації лісів за рахунок додаткових доходів (наприклад, рекреаційні партнерства, біоенергетика тощо);

- підвищення ефективності закупівель за рахунок посилення функції централізованих закупівель (паливно-мастильних матеріалів, виробничого обладнання).

2. Фінансово-економічна діяльність:

- посилення функції фінансового наскрізного контролінгу (у т.ч. процес бюджетування і постановка цілей, регулярний аналіз показників ефективності);

- скорочення адміністративних витрат;

- ліквідація фінансового дисбалансу в галузі (заробітна плата працівників у 8 разів відрізняється по регіонах);

- централізоване інвестиційне планування з метою більш ефективного розподілу інвестиційного ресурсу.

3. Маркетингова діяльність - адресний перехід на проактивні продажі у малолісних регіонах (у т.ч. пошук покупців, заключення довгострокових контрактів).

4. Організаційна діяльність:

- пришвидшити прийняття та реалізацію управлінських рішень;

- створити публічність та прозорість діяльності підприємства.

На сьогоднішній день в Україні вже завершено основні етапи реформування галузі та створено дев'ять міжрегіональних управлінь лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України (було - 24), які контролюють діяльність всіх лісокористувачів.

В той же час 150 лісогосподарських підприємств (нині - філій) вже об'єднано в єдине державне спеціалізоване лісогосподарське підприємство «Ліси України» (ДП «Ліси України»). Нове підприємство сконцентрується на плануванні, координації та контролі якості робіт, а для виконання нетипових для галузі робіт на конкурсній основі будуть залучатись зовнішні підрядники. Тобто, лісова галузь розділена на господарюючу і контролюючу складові, що відповідає кращим світовим практикам лісового господарства. Таким чином, в Україні, як і у більшості європейських країн, формується модель з двома незалежними вертикалями управління лісами. ДП «Ліси України» господарює, регіональні управління агентства впроваджують державну політику і контролюють діяльність всіх лісокористувачів, а центральний офіс Держлісагентства координує взаємодію обох вертикалей системи управління.

Структура ДП «Ліси України» сформована на трьох рівнях: місцеві філії, регіональні офіси, центральний офіс. Координує роботу філій регіональні офіси ДП «Ліси України». Кожен офіс відповідає в середньому за 20-ма філіями, згрупованими за територіальним принципом, за породним складним лісів та схожими умовами господарювання. Загалом утворено 9 регіональних офісів, а також кримській лісовий офіс.

Філіям, створеним на базі існуючих державних лісогосподарських підприємств, залишені усі необхідні функції для охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів, а також здійснення господарської діяльності. В той же час економічна політика та стратегія формуються вже на рівні центрального апарату ДП «Ліси України».

Однією з основних фінансових проблем системи держлісгоспів була неспроможність залучати зовнішні інвестиції через їх незначну масштабність та невисоку фінансову потужність. Фінансування галузі базувалося на внутрішніх ресурсах та обігових коштах, що обумовлювало дефіцит коштів для її розвитку. На відміну від цього, звітність ДП «Ліси України» буде відповідати міжнародним стандартам, що повинно обумовити появу потужного суб'єкта ринку, інвестиційно привабливого як для міжнародних інвесторів, так і для стейкхолдерів галузі.

Ефективність та прозорість роботи галузі має зрости і за рахунок централізації закупівель. Переведення процесу на рівень центрального апарату - це можливість закупати значно дешевше, отримувати уніфіковану продукцію, якісне гарантійне обслуговування, тощо.

Завдання по реалізації деревини залишаються на рівні філій, але координує і направляє процес відповідний відділ маркетингу, створений у складі центрального апарату. Саме він забезпечує аналіз та прогнозування і, відповідно, ефективну стратегію реалізації, якій мають дотримуватись регіональні підрозділи.

Реформа передбачає також обов'язкову цифрову трансформацію. В ДП «Ліси України» створено HR-відділ, що відповідає за фаховий відбір персоналу (керівники знаходяться на випробувальному терміні, всім визначено KPI). За прикладом європейських компаній на підприємстві передбачено створення GR-служба, оскільки проводиться складна робота з місцевими громадами, яка стосується передачі територій самосійних лісів, а також багатьох інших питань. Лісова охорона у статусі державної продовжить працювати лише на рівні межрегіональних управлінь та Державного агентства лісових ресурсів України, а на рівні філій - трансформується у відомчу.

Таким чином, розглянуто та проаналізовано існуючий стан та перспективи реформування лісової галузі, визначено основні проблеми та головні напрями подальшого розвитку галузі в контексті її централізації.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження актуальності та об'єктивності розпочатої реформи системи управління державними лісами України свідчать про достатньо різновекторні висновки, зокрема:

- нагальність зміни системи управління лісами не викладає сумнівів, а її реформування під час дії воєнного стану не може бути перепоною, а лише стимулюючим фактором;

- централізація управління лісами обумовить економічні синергетичні ефекти в контексті зменшення адміністративних витрат; оптимізації публічних закупівель; передачі процесів лісозаготівлі, транспортування і переробки деревини в приватну сферу, вирівнювання фінансового дисбалансу тощо;

- впровадження результатів реформи лісового господарство може слугувати основою до залучення міжнародних інвестиційних ресурсів в галузь;

- потенційним наслідком реалізації реформи управління є оперативність передачі управлінських рішень, пришвидшена діджиталізація галузі, можливість незалежного контролю над господарською діяльністю;

- прийняття нормативного документу здійснено без громадського обговорення, що спричинило соціальний резонанс та негативні наслідки;

- не врахована існуюча законодавча база, що безумовно призведе до юридичних колізій, які будуть перешкодою як для реформування лісової галузі, так і для її розвитку;

- відсутня логічна послідовність реформи – впровадження інституційних змін, а потім формування лісової політики і законодавства, що суперечить світовій практиці;

- відмову від бюджетного фінансування та вибір акціонерного товариства як форми управління державними лісами в умовах малолісної України частина фахівців відносять до помилкового рішення;

- кадрове забезпечення здійснення реформи та неприйняття ЗУ «Про ринок деревини» викликають об'єктивні сумніви в кінцевих цілях реформування галузі.

ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Попов Р.В., аспірант, Університет «Україна»

За словами В. о. Генерального директора ДП «Ліси України» Болоховця Ю.В. [1], в першому кварталі 2023 року було заплановано до реалізації різноманітних лісоматеріалів в обсязі 2,3 млн. м³, а було реалізовано лише близько 1 млн.м³. Це на 600 тис. м³ менше, у порівнянні з першим кварталом 2022 року. У грошовому виразі реалізація лісоматеріалів також мала негативну тенденцію до спаду – у 2022 році середня ціна реалізації необробленої сосни звичайної складала приблизно 2,5 тис. грн за м³, а в 2023 році – вже 1,8 тис. грн за м³.

Таким чином, на сьогоднішній день ринок деревини профіцитний, тобто це ринок покупця. До того ж середні та великі підприємства постають перед труднощами щодо адміністрування великої кількості дрібних угод і відстеження виконання безлічі контрактів, які часто вимірюються кількома десятками кубометрів деревини, що є додатковим трудомістким завданням.

Така ситуація обумовлена, в першу чергу, повномасштабним вторгненням росії, яке завдало надзвичайної шкоди всім галузям національної економіки, сприяло закриттю або руйнуванню великих користувачів продукції лісової галузі, а також спричинило відтік громадян за межі країни.

Необхідно відзначити, що за перше півріччя 2023 року ДП «Ліси України» [2], у порівнянні з першим півріччям 2022 року, отримало у два рази більшу величину чистого прибутку (з 795 млн. грн до 1,6 млрд. грн.). Продаж лісопродукції у натуральному виразі, у порівнянні з першою половиною 2022 року, зріс лише на 20% - до 5,3 млн м³. За словами директора ДП «Ліси України», основна причина зазначеного зростання величини чистого прибутку – ріст рівня рентабельності діяльності з 7,6 % до майже 15%, що було обумовлено розпочатим після реструктуризації (укрупнення) підприємств галузі запланованим процесом оптимізації витрат.

Позитивним аспектом такого укрупнення підприємств лісової галузі є впровадження централізованої системи

закупівель через електронні тендери. Централізовано проводяться великі тендери (в сукупній заявці низки філій на одну номенклатурну позицію) на придбання пального, техніки, обладнання, іншої продукції, що безумовно сприяє зменшенню ціни товарів при збільшенні обсягів закупівель.

На сьогоднішній день оптимізовані витрати на утримання адміністративного штату підприємства, але кількість працюючих в галузі практично не змінилася, причому середня заробітна плата зросла на понад 15% до 26 220 грн. [2].

Взагалі, фінансовий план ДП «Ліси України» на 2023 рік передбачає понад 2,1 млрд. грн інвестицій, з яких значна частина буде направлена на механізацію лісокультурних та лісозаготівельних робіт, що не лише обумовлює зниження собівартості, але і підвищує продуктивність діяльності.

Ще один важливий фінансовий напрям заключається в будівництві лісових селекційно-насіньових центрів, продукція яких, в першу чергу, повинна забезпечувати власні потреби підприємства, але згодом необхідно реалізовувати насіннево-садивний матеріал і на зовнішніх ринках. В планах – будівництво ще восьми таких центрів (збудовано лише чотири).

На початку повномасштабного вторгнення росії під російську окупацію попало близько 3 млн.га земель лісогосподарського призначення, а нині було вже деокуповано 2,5 млн.га таких земель [3]. За різними оцінками загальні збитки лісових площ внаслідок війни становлять понад 21 млрд. грн (з них втрати матеріально-технічної бази становлять близько 2 млрд. грн) і ці втрати щодня зростають. На наш погляд, ці підрахунки далекі від істини, оскільки повністю невідомі ще втрати на тимчасово окупованих територіях.

Висновки. Узагальнюючи проведені дослідження щодо перспектив розвитку лісового господарства України, можна сформулювати наступні твердження:

- переформатування державних лісогосподарських підприємств України в єдину юридичну особу формує позитивні чинники фінансового розвитку лісової галузі;

- укрупнення підприємств лісової галузі слугує ефективною передумовою впровадження централізованої системи закупівель на придбання пального, техніки, обладнання,

іншої продукції, що безумовно сприяє зменшенню ціни товарів при збільшенні обсягів закупівель;

- можливе подальше впровадження біржової торгівлі лісоматеріалами з метою покращення доходності і прозорості діяльності ДП «Ліси України»;

- формування умов для залучення зовнішніх інвестиційних джерел передбачає придбання нової техніки на основі банківських кредитів або коштів кредитно-експортних установ країни-виробника;

- фінансовий план ДП «Ліси України» на 2023 рік передбачає понад 2,1 млрд. грн інвестицій, з яких значна частина буде направлена на механізацію лісокультурних та лісозаготівельних робіт, що підвищує продуктивність діяльності;

- заплановано будівництво лісових доріг як важливий напрям в питанні екологізації лісової галузі;

- почато будівництво лісових селекційно-насінневих центрів, продукція яких з часом буде реалізовуватися на зовнішніх ринках;

- оскільки ДП «Ліси України» є однією з найбільших за площею європейських лісогосподарських компаній, то розвиток міжнародної системи «зелених» фінансів відкриває перед підприємством реальні перспективи додаткового отримання коштів.

Список використаної літератури

1. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/8/697775/>
2. <https://www.openforest.org.ua/261330/>
3. <https://e-forest.gov.ua/lisova-haluz-ukrainy/>

УМОВИ ПОБУДОВИ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ СПЕКУЛЯТИВНОГО ПОПИТУ НА МАЛОЦІННІ АКЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сацук Д.М., аспірант, Університет «Україна»

Анотація. За останні роки помічений феномен надзвичайно великою зміни ціни на акції окремих компаній на ринку цінних паперів. Особливістю цього феномену є те, що компанії, ціна на акції яких зазнали великих змін часто не мали економічних передумов для збільшення ціни, а скоріше навпаки – всі фінансово-економічні показники вказували на зниження прибутковості компаній, зростаюче боргове навантаження, скорочення бази клієнтів. Але наявність прямого доступу до ринку цінних паперів у великої групи некваліфікованих індивідуальних інвесторів та їхня можливість координуватись між собою за допомогою соціальних мереж створили умови, за яких відбулась стрімка зміна ціни. Дослідження умов такої зміни та включення їх у економіко-математичну модель представляє собою актуальну задачу.

Abstract. In recent years, a phenomenon of extremely large changes in the price of shares of individual companies has been noticed on the securities market. The peculiarity of this phenomenon is that companies whose share prices have undergone large changes often did not have economic prerequisites for increasing the price, but rather on the contrary - all financial and economic indicators indicated a decrease in the profitability of companies, a growing debt burden, and a reduction in the customer base. But the availability of direct access to the securities market by a large group of unqualified individual investors and their ability to coordinate among themselves using social networks created the conditions under which a rapid change in price occurred. The study of the conditions of such a change and their inclusion in the economic-mathematical model is an urgent task.

За класичної моделі ціноутворення вважається, що ціна акції компанії відображає майбутні прибутки компанії з урахуванням систематичних та на несистематичних ризиків. Але

за останні роки на ринку цінних паперів набуло поширення явище, яке до цього не було настільки помітним – а саме суттєвий та економічно необґрунтований вплив індивідуальних некваліфікованих інвесторів на ціни акції окремих компаній. Протягом кількох тижнів ціни на такі акції можуть підвищуватись у десятки і сотні разів, приносячи великі прибутки тим інвесторам, які придбали акції на початку цього зростання, і водночас призводячи до великих збитків тих інвесторів, що виходили з реальної економічної оцінки стану компанії і відповідно робили ставку на зниження ціни.

Оскільки збитки великих інституційних інвесторів, що діють у відповідності до класичних консервативних теорій сягають мільярдів доларів США, то розробка моделей прогнозування економічно необґрунтованого попиту на акції є актуальною задачею.

Проте, загальноприйнятого підходу щодо можливостей прогнозування таких змін ще не знайдено і ця тема потребує подальшого вивчення. Таким чином, дослідження передумов за яких можлива істотна зміни ціни на цінні папери базуючись на загальнодоступних джерелах інформації представляє собою науковий і практичний інтерес.

Першим випадком аномального підвищення ціни стала компанія GameStop, яка станом на 2005 рік мала біля 7000 магазинів по всьому світу, ставши найбільшим у світі роздрібним продавцем дисків комп'ютерних ігор. Бізнес-модель компанії полягала у продажі дисків через мережу класичних магазинів розташованих у місцях з найбільшим потоком людей. Але починаючи з середини 2010х років під впливом поширення практики продажу ігор через інтернет, прибутки компанії GameStop пішли на спад, і ціна на її акцій впала з 28 доларів США за акцію в 2016 році до 2,69 доларів США за акцію в листопаді 2020 року. Неможливість протистояти зміні ринкових умов та вплив епідемії COVID-19, що призвів до подальшого закриття магазинів компанії, створив серед великих інституційних інвесторів очікування, що ціна на акції продовжить знижуватись. Відповідно до цих очікувань, великі інвестори почали відкривати короткі позиції, роблячи ставку на зниження ціни. Станом на

кінець 2020 року кількість акцій, що знаходилась у короткій позиції сягала 142,02%.

Таблиця 1

Коротка позиція компанії GameStop на Нью-Йоркській фондовій біржі

Дата	Кількість акцій у коротких позиціях, %
31.12.2020	142,02
08.01.2021	140,56
15.01.2021	127,83
28.01.2021	129,51
05.02.2021	51,23

Джерело: агентство Bloomberg

Таким чином GameStop стала компанією з найбільшою кількістю коротких продажів серед усіх компаній на Нью-Йоркській фондовій баржі, що фактично означало, що компанія не може ефективно залучати кошти на ринках капіталу і приречена на банкрутство. Проте, незважаючи на те, що основні економічні показники діяльності компанії погіршувались і інвестори знаходились у очікуванні подальшого падіння вартості акції, у період з середини січня 2021 року ціна почала зростати і на кінець січня ціна закриття торгів складала 81,25 дол.США порівняно з ціною закриття на початок січня 4,31 дол.США.

Стрімкий зміни у ціні передувала помітна зміна у частоті згадувань компанії у соціальних мережах, так, частота твітів для компанії GameStop підвищилась з кількох десятків у день, до десятків тисяч у день, тобто відбулось тисячократна зміна у частоті, що можна виокремити як один із важливих індикаторів зміни тренду ціни. Важливо відмітити, що індивідуальні інвестори, які генерували велику кількість повідомлень у соціальних мережах не розглядали придбання акцій як інвестицію у класичному розумінні. Аналіз повідомлень показав, що інвесторами рухав попит на «соціальну справедливість» і бажання протистояти великим інституційним інвесторам, тобто ірраціональні фактори, які суперечать базовим економічним

постулатам, що передбачають раціональність економічних акторів.

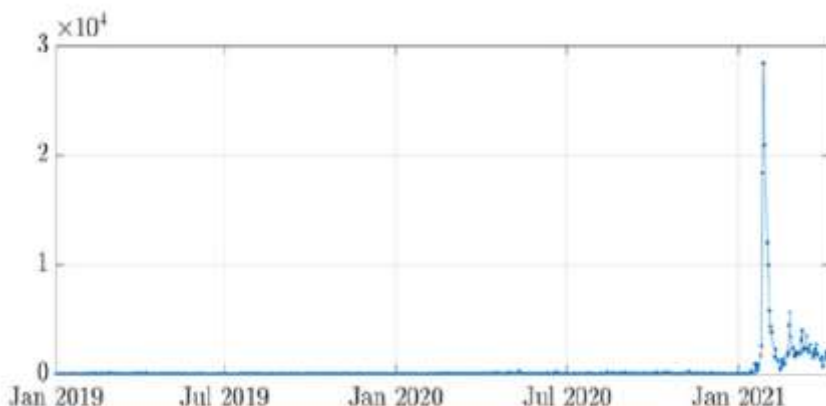

Рисунок 1. Динаміка зміни частоти згадувань компанії GameStop у Twitter

Наступним важливим фактором став прямий доступ індивідуальних інвесторів до ринків цінних паперів за допомогою мобільного застосунку Robinhood та наявність значної фінансової підтримки у рамках допомоги під час карантинних обмежень спричинених пандемією COVID-19 з боку центрального уряду Сполучених Штатів, що сягав 2,2 трлн. дол. США. Це призвело до створення надлишкової ліквідності, що сприяло створенню додаткового тиску на ціни на ринках цінних паперів у тому числі.

На графіку 2. динаміка зміни ціни та зміни обсягів торгів показують наявність кореляції між кількістю повідомлень у соціальних мережах та ціною акції причому відбувається випередження інформаційного потоку перед зміною ціни.

Таким чином, економіко-математична модель має включати у себе умови існування попарної кореляції часових рядів ціна-згадування у соціальних мережах та обсягів торгів – згадувань у соціальних мережах, наступною умовою має бути одночасна попарна кореляція і остання умова це - для обох серій

кореляція має існувати до зміни режиму, тобто до зміни у обсягах чи ціні.

Рисунок 2. Динаміка ціни на акції компанії GameStop

Список використаної літератури

[1] Michele Costola, On the momentum of meme stocks, Economics Letters 207 (2021), Michele Costola, Matteo Iacopini, Carlo R.M.A. Santagiustina

[2] Дані інформаційного агентства Bloomberg про компанію GameStop(GMEV), URL: <https://www.bloomberg.com/quote/GMEV:US> (дата звернення 20.11.2023)

[3] Venkata Sasank Pagolu, Sentiment Analysis of Twitter Data for Predicting Stock Market Movements, International conference on Signal Processing, Communication, Power and Embedded System (SCOPEs)-2016.

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Експортно-імпортний потенціал національної
економіки країни»

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ
РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ
РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Колісник Андрій Григорович, аспірант, Відкритий
міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Жила Іван Анатолійович, аспірант, Національний
університет біоресурсів і природокористування України

У період повоєнного відновлення, Україна стикається з важливим завданням організації та оптимізації використання своїх лісових ресурсів для ефективного відновлення економіки та максимізації експортно-імпортного потенціалу. Лісові ресурси відіграють важливу роль у сталих екологічних та економічних процесах країни, впливаючи на загальний стан середовища та економічне зростання. Наше дослідження присвячене розгляду еколого-економічних засад для раціонального використання лісових ресурсів в контексті відновлення економіки України.

Лісові ресурси відіграють критичну роль у підтримці екологічної рівноваги та сталого розвитку. У контексті повоєнного відновлення, вони стають ключовим активом для створення нових можливостей у економіці. Ліси забезпечують сировину для виробництва, сприяють збереженню біорізноманіття, зменшенню викидів CO₂ та підтримці екологічно чистих технологій. Дослідження еколого-економічних аспектів використання лісових ресурсів у процесі відновлення економіки пропонує шляхи оптимізації використання цих ресурсів для досягнення максимального внеску у експортно-імпортний потенціал України [1].

Визначення ключових проблем та можливостей, що впливають на експорт та імпорт лісової продукції в умовах відновлення економіки, передбачає проведення ґрунтового аналізу поточного стану лісового господарства, впливу

економічних та екологічних чинників на використання лісових ресурсів у процесі відновлення [2].

Водночас, будь-які рекомендації для ефективного використання лісових ресурсів передбачають узагальнення стратегій та практичних кроків для забезпечення сталих еколого-економічних підходів до використання лісових ресурсів. Встановлення пріоритетів у розвитку та управлінні лісовими фондами для максимізації їх внеску у експортно-імпортний потенціал України.

Отже, лісові ресурси мають великий потенціал для відновлення економіки та створення стійкої економічної бази для України після періоду конфлікту. Оптимальне використання цих ресурсів потребує інтегрованого підходу, який би враховував економічні, екологічні та соціальні аспекти. Розвиток лісового сектору може стати каталізатором економічного зростання та стабільності України, сприяючи не лише її внутрішньому розвитку, а й участі в світовій економічній системі через збільшення експортного потенціалу.

Список використаної літератури

1. Оборська А.Е., Жила А.С., Матейко І.М., Жила Т.Б. Комунальні лісгосподарські підприємства і місцеві громади. Інформаційний довідник. К. "ЦП Компрінт". 2017. 110 с.
2. Опенько І. А. Кореляційний аналіз впливу існуючої системи державного управління на лісгосподарського виробництва в Україні. Економіка та держава, № 7, 2019, С. 55 – 62.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ МАКСИМІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Опенько І.А., д.е.н., доц., професор кафедри геодезії та картографії, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Степчук Я.А., аспірант, асистент кафедри геодезії та картографії, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Лісові ресурси є важливим активом для економіки країни, відіграючи ключову роль у формуванні експортно-імпортного потенціалу України з наступними аспектами: експорт товарів на основі лісових ресурсів, створення робочих місць та розвиток регіонів, вплив на екологію та збереження природних ресурсів, забезпечення економічного зростання. Отже, враховуючи всі ці фактори, лісові ресурси виступають не лише як один із ключових компонентів експортно-імпортного потенціалу України, але й як важливий елемент сталого розвитку країни в цілому.

До основних чинників, що впливають на експорт та імпорт лісових товарів, варто віднести: світовий попит на лісову продукцію, тарифні бар'єри та міжнародні угоди, відповідність продукції екологічним вимогам та стандартам в країні-експортері та країнах-імпортерах, рівень конкуренції на світовому ринку лісової продукції, а також інноваційність у виробництві та технологіях [1].

Можливості для розвитку експорту лісової продукції України [2]:

- 1) Виявлення ключових ринків збуту:
 - Європейський союз: здійснення експорту у країни ЄС, де висока увага до сталого лісового господарства та екологічно чистої продукції;
 - Китай: ринок Китаю є значним споживачем лісової продукції, зокрема деревини та дерев'яних виробів;
 - Південно-Східна Азія: країни цього регіону, такі як Японія, Південна Корея, В'єтнам, також виявляють підвищений інтерес до лісової продукції.

2) Оцінка попиту на ринках зовнішньої торгівлі:

– деревина та дерев'яні вироби: попит на деревину, як конструкційний матеріал, а також на дерев'яні вироби для побуту та інтер'єру, залишається стабільним;

– целюлоза та папір: значний попит на целюлозу для виробництва паперу, картону та інших паперових продуктів у світових масштабах;

– екологічні продукти: зростаючий попит на продукцію зі сталого лісового господарства, яка відповідає екологічним стандартам.

3) Заходи для розвитку експорту:

– створення ефективних торговельних взаємозв'язків: встановлення та підтримка торгових відносин з ключовими ринками для лісової продукції через угоди та співпрацю;

– стимулювання якості продукції: підвищення якості та екологічної чистоти продукції для відповідності вимогам міжнародних ринків;

– розширення асортименту продукції: розвиток нових видів лісової продукції та їх пристосування до потреб споживачів.

Ефективне використання цих можливостей забезпечить до розвитку лісової промисловості України на світових ринках та підвищення експортного потенціалу країни.

Отже, лісовий сектор України має великий потенціал для підвищення свого внеску у експортно-імпортний потенціал країни. Розвиток цієї галузі є критично важливим для економічного зростання та сталого розвитку України. Подальша підтримка та вдосконалення лісогосподарського сектору дозволять країні активно брати участь в міжнародній торгівлі, створювати нові робочі місця та забезпечувати стабільний економічний розвиток, заснований на сталому використанні лісових ресурсів.

Список використаної літератури

1. Опенько І.А., Степчук Я.А. Геоінформаційне моделювання як спосіб підвищення ефективності використання земель лісогосподарського призначення при децентралізації влади. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

“Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації”. Київ, 20-21 жовтня 2021, С. 42-45.

2. Опенько І.А., Степчук Я.А., Городнича А.В. Економіко-математичне моделювання екоцентричного підходу у використанні земель лісгосподарського призначення в Україні. Виклики сучасного землеустрою: дигіталізація, технологічні зміни та економічні трансформації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференція (Київ, 16-17 вересня 2021 р.). К. : НУБіП України, 2021, С. 42-45.

МОНІТОРИНГ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

Сучков М.О., аспірант 2 курсу, Університет «Україна»
Науковий керівник: Нестеренко С.С., д.е.н., професор

Однією з головних передумов ефективного функціонування національної економіки, запорукою її динамічного економічного розвитку та, відповідно, стратегічним завданням є масштабне зростання присутності України на зовнішніх ринках – про це сказано в Експортній стратегії України («дорожній карті» стратегічного розвитку торгівлі на період 2017 – 2021 рр.) та передбачено Національною економічною стратегією на період до 2030 року.

Сьогодні український експорт переважно складається із проміжних товарів із відносно низькою технологічною складовою, тому для підвищення його ефективності потреба в оновленні технологічних процесів на українських підприємствах, із метою поступового перетворення економіки України на більш інноваційну й наукомістку та, як результат, більш конкурентоспроможну на світових ринках.

Очевидним є те, що в сучасних умовах, коли закріпилася тенденція існування від'ємного зовнішньоторговельного сальдо України, обсяги якого є загрозливими, і коли зовнішнім ринкам притаманна жорстка конкуренція виробників продукції, головним завданням органів державного управління має стати удосконалення та розвиток експортного потенціалу України.

Наразі експортно-імпорту діяльність вітчизняних підприємств здійснюють у складних соціально-економічних умовах, обумовлених як світовою економічною кризою, спровокованою епідемією коронавірусу, та повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним проблемам, які перешкоджають розвитку українського експорту, а також можливим шляхам їх вирішення приділяють увагу такі вчені: В. Мовчан, Т. Мельник, Л. Івашова, А. Мазаракі, Л. Кутідзе, Ю. Верланов, Н. Осадча, О. Школьний, І. Орлик, Н. Резнікова та ін. Але з огляду на те, що проблема удосконалення експортного потенціалу України залишається відкритою,

додаткового вивчення та аналізу потребують сучасні умови розвитку українського експорту, існуючі проблеми та перешкоди на шляху завоювання міцних позицій на світовому ринку з метою пошуку оптимальних державних управлінських рішень та шляхів подолання цих перешкод в контексті формування потужного та конкурентоспроможного експортного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. Експертний потенціал країни визначається об'ємами товарів і послуг, які можуть бути виготовлені в економічній та соціальній сферах та реалізовані на міжнародному ринку з максимальною вигодою для країни. Україна завжди мала й має значний експортний потенціал. Провідне місце в експортному потенціалі займає продукція агропромислового комплексу. Експортний потенціал решти галузей використовується в менших обсягах. Проте, науково-технічна революція дала суттєвий поштовх міжнародному поділу праці, спеціалізації, яка на сьогоднішній день набирає значних масштабів.

Експортно залежна економіка України у 2023 році продовжує боротись із наслідками скорочення обсягів постачань українських товарів за кордон через повномасштабне вторгнення Росії.

За січень-серпень 2023 року Україна експортувала товарів на \$24,5 млрд, з яких до бюджету внаслідок сплати вивізного мита надійшло 465,8 млн грн.

Експортери отримали на 15% менше виручки порівняно з аналогічним періодом 2022 року (\$28,9 млрд) та на 41% – відносно \$41,8 млрд за вісім місяців 2021-го. Зменшення виручки у 2023 році пов'язано з тим, що в січні та лютому 2022 року, до повномасштабного вторгнення РФ, обсяги українського експорту були рекордними. Якщо порівнювати період за шість місяців з березня до серпня, обсяги експорту у 2023 році зросли на 2% порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Загалом експорт товарів за 2022 рік становить \$44,2 млрд, що на 35% менше, ніж 2021 року.

Географічна структура експорту

Новий склад основних країн – покупців українських товарів, в якому Росія і Білорусь втратили ще у 2022 році чільні місця – п'яте і 14-те у 2021-му відповідно, продовжує

формування на тлі геополітичного перебалансування і санкційної політики проти країн-спонсорів тероризму.

Трійка країн, в які найбільше експортовано товарів з України за вісім місяців 2023 року (рис.1):

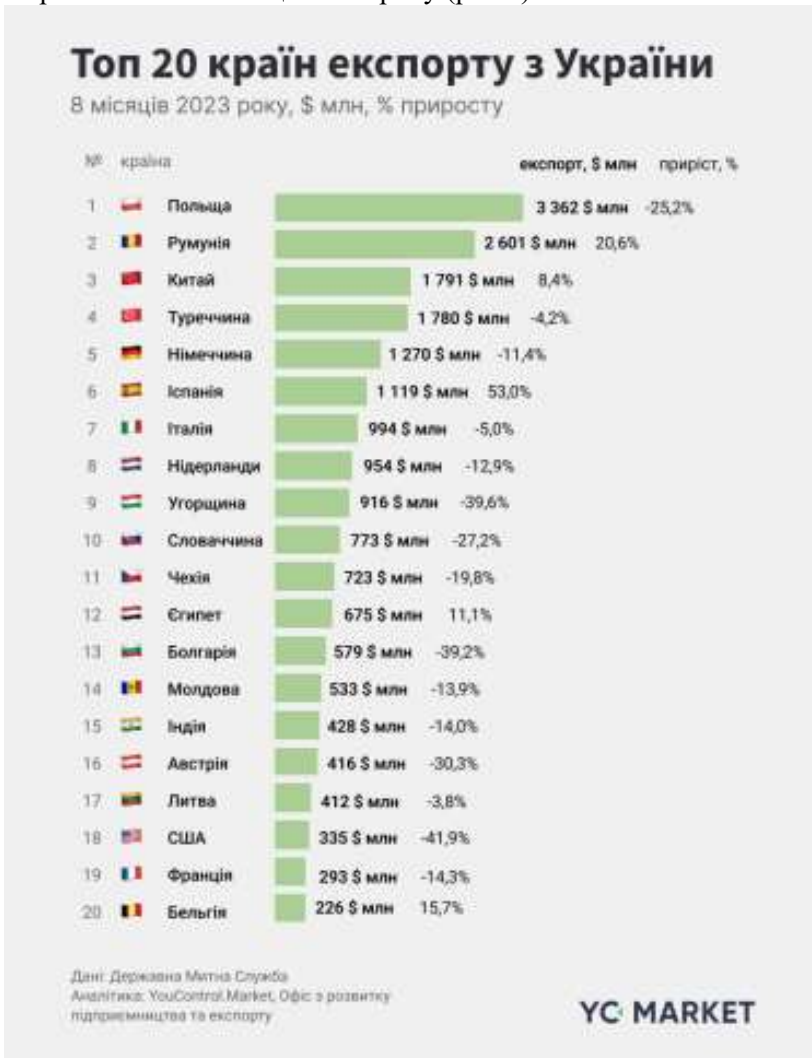

Рис.1 – Географічна структура експорту

- Польща: \$3,4 млрд (-25,2% падіння від обсягів за вісім місяців 2022 року).
- Румунія: \$2,6 млрд (+20,6%).
- Китай: \$1,8 млрд (+8,4%).

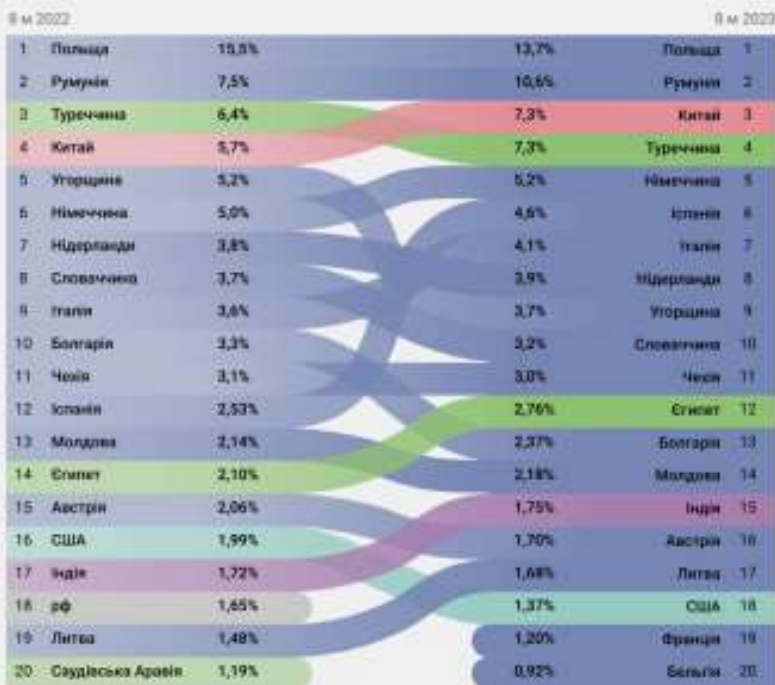
За повний 2022 рік Україна експортувала до Польщі зернових культур на \$638 млн, до Румунії – майже удвічі більше – на \$1,3 млрд. За вісім місяців 2023 року – всього на \$177 млн до Польщі та вже на \$950 млн – до Румунії.

Китай – на третьому місці серед покупців українського експорту, лише на \$11 млн обігнавши Туреччину, суми постачання до якої знизилися на 4,2% рік до року і становлять \$1,8 млрд. Обидві країни наростили торгівлю активність з РФ у 2022–2023 роках, попри санкційний тиск Заходу, а також демонструють найнижчі темпи виходу свого бізнесу з Росії. Високий вплив Туреччини та Китаю на загальну структуру українського експорту має неоднозначні наслідки. З одного боку, це може стати джерелом потенційних загроз у випадку посилення геоекономічної фрагментації. З іншого – тісна торгова прив'язка Китаю та Туреччини до окремих видів української продукції може зіграти й стабілізаційну роль під час війни. Країни захищатимуть власні економічні інтереси, які можуть постраждати від перебоїв у логістиці. У 2021 році Китай займав перше місце серед країн призначення українського експорту, в основному експортував руду, зернові та олійні культури. До трійки лідерів входили також Польща і Туреччина. Наступні сім країн за обсягами купівлі української експортної продукції – це «локомотиви європейської економіки»: Німеччина, Іспанія, Італія, Нідерланди та сусідні з нами Угорщина, Словаччина і Чехія.

На першому місці за ростом частки в українському експорті протягом восьми місяців 2023 року опинилася Румунія (рис.2): +3,2 п.п. до 10,6%, тоді як обсяги зросли на 20,6%. На друге місце за позитивною зміною експортної частки вийшла Іспанія (+2 п.п. до 4,6% від загального експорту), яка наростила обсяги товарних закупівель з України на 53% рік до року, до \$1,1 млрд.

Зміна країн-лідерів експорту з України

торгові партнери за часткою товарного експорту, %, 8м'2022 р. vs 8м'2023 р.

Дані: ДМСУ
Аналітика: YouControl Market, Офіс з розвитку підприємництва та експорту

YC MARKET

Рис. 2 – Частки країн-експортерів

Збільшилася частка постачання українського експорту й до таких азійських країн, як Китай (+1,6 п.п., або на 8,4%), Туреччина (на +0,8 п.п. зросла частка, попри падіння в обсягах на -4%), Єгипет (+0,7 п.п., або на 11%). Наростили покупки українських товарів Бельгія та Ізраїль.

Росія у 2023 році взагалі зникла з мапи українського експорту. На 99% обвалився обсяг офіційних постачань України

до країн-союзників РФ: Білорусі та Ірану – з \$1,7 млн та \$0,7 млн за минулий рік до майже нуля за поточний.

Скоротилися частки в експортних доходах України й Болгарії, Словаччини, Австрії, США, Саудівської Аравії, Іраку, Південної Кореї та Алжиру. Занепад торгівлі з віддаленими торговими партнерами може бути пов'язаний із блокуванням Росією чорноморських перевезень з України.

Товарна структура експорту.

Найекспортованіші категорії товарів з України за вісім місяців 2023 року (рис.3):

Рис. 3 – Товарна структура експорту

- продовольство: \$14,6 млрд;
- метали та вироби з них: \$2,7 млрд;

- машини, устаткування і транспорт: \$2,1 млрд.

Обсяги експорту продукції агропромислового комплексу п'ятикратно переважають над експортом товарів металургійного сектору, хоча впродовж десятиліть це були цілком рівнозначні канали заведення валютної виручки в Україну.

Українські експортери за січень-серпень 2023 року найбільше доходів отримали від продажу за кордон зернових культур (кукурудзи, пшениці, ячменю, гречки, сорго, жита), що становить чверть усього експорту за досліджуваний період на суму \$6,1 млрд.

Далі за обсягами експортних поставок йдуть:

- Насіння та плоди олійних рослин (6,2%): соєві боби, ріпак і соняшник.
- Електричні машини (5,1%): ізольовані проводи, кабелі, електронагрівачі, телефонні апарати, сигналізаційне обладнання та інше електроприладдя.
- Руди, шлак і зола (5%): залізна і титанова руда, а також гранульований шлак.
- Деревина та вироби з неї (4,3%): лісоматеріали, фанера, паливна деревина, столярні вироби, тара і піддони, ДСП та інші.

Найнегативніші тренди падіння обсягів експорту – серед таких продуктових груп (рис. 4):

- добрива (-87%);
- продукти неорганічної хімії (-78%);
- одяг (-68%);
- руди, шлак і зола (-54%);
- нафтопродукти (-52%);
- чорні метали (-51%);
- пластмаси й полімери (-45%);
- сіль, сірка, землі та каміння (-38%);
- продукція електромашинобудування, плоди та горіхи.

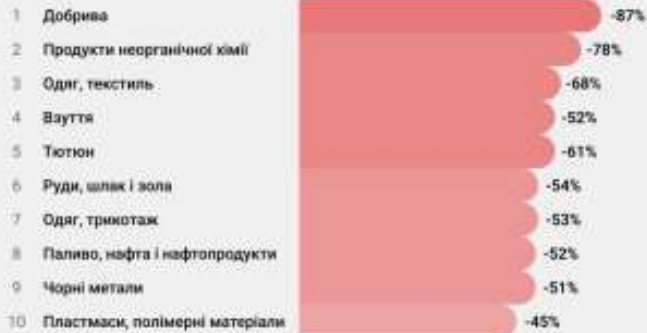
Основні причини спаду є прямими наслідками війни: внутрішній попит на військовий одяг та пальне не сприяє нарощенню експорту. Основні центри хімічної промисловості, металургії, солевидобування чи виробництва пластмас виявилися зосередженими в тимчасово окупованих або прифронтових регіонах України.

Зміни товарної структури експорту

топ продуктів за спадом і приростом експорту, 8м'2022 р. vs 8м'2023 р., %

Найбільший спад, %

№ продуктова група

Найбільший приріст, %

№ продуктова група

Дані ДМСУ
Аналітика: YouControl Market, офіс з розвитку підприємств та експорту

YC MARKET

Рис. 4 – Динаміка товарної структури експорту

Компанії-експортери або були фізично знищені під час бойових дій, або зупинили роботу чи істотно скоротили обсяги

виробництва. Декому вдалося релокувати свої підприємства, для цього потрібен був час, тому й скоротився випуск продукції.

Повномасштабна війна та заблоковані Росією чорноморські порти України змінила географію продажу українських товарів на користь європейського ринку. За вісім місяців 2023 року найбільше зросли обсяги постачань з України в Румунію, Іспанію та Бельгію. Водночас, крім частини країн ЄС, у 2023 році також зріс експорт у Китай, Єгипет та Ізраїль.

У продуктивній структурі товарів скоротилися постачання за кордон металів, руд, нафтопродуктів, добрив, солі та пластмас – традиційної продуктової спеціалізації Сходу та Півдня України, частина яких наразі окупована Росією. Натомість збільшилися обсяги експорту зерна, олії, товарів харчопрому, локомотивів та фармацевтичної продукції.

Повномасштабна війна також принесла і певні неочікувані позитивні результати: українські компанії почали завойовувати міжнародні ринки. Виробники харчової продукції, одягу, дизайнерських меблів, будівельних матеріалів, промислового обладнання, ресторатори та надавачі різноманітних послуг – сотні українських підприємців – наважилися спробувати свої сили на ринках ЄС.

Список використаної літератури

1. Управління експортним потенціалом України: монографія / А.А. Мазаракі [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2007. – 210 с.

2. Мовчан В. Політика сприяння експорту в Україні після адміністративної реформи /В. Мовчан. – К.: ПРООН, 2012. – 43 с.

3. Навроцька Н.А. Конкурентоспроможність української економіки в умовах глобалізації / Н.А. Навроцька // Вісник Донецького національного університету. Серія “Економіка і право”. – Вип. 2, Т. 1. – 2010. – С. 278 – 285.

4. Орлик І.О. Проблеми та пріоритети розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі України / І.О. Орлик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.2. – С. 216 – 221.

5. Інтернет-портал «Експортний потенціал України 2023 р.»[Електронний ресурс].–Режим доступу: <https://forbes.ua/money/silne-pleche-agrariiv-za-visim-misyatsiv-2023-go-agrosektor>

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Сучасні виклики і небезпеки у веденні підприємницької діяльності»

ТОВАР В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Герлян Я.С., аспірант, Університет «Україна»

Товарна політика припускає певні дії виготовлювача або наявність у нього заздалегідь обміркованих принципів поведіння. Відсутність товарної політики приводить до нестійкості асортиментів внаслідок впливу випадкових або минутих факторів, втраті контролю над конкурентноздатністю й комерційною ефективністю товару.

Робота з товаром в умовах трансформаційної економіки є найбільш діючим інструментом комплексу маркетингу. Особливості і специфічні риси цієї роботи являють собою товарну політику. Товарна політика припускає рішення задач, пов'язаних з формуванням асортименту товарів, підтриманням конкурентоспроможності товару на певному рівні, створенням нових товарів і запуском їх у виробництво, виключенням з виробничої програми товарів, що втратили споживчий попит, модифікацію товарів, знаходженням для товарів оптимальних товарних ніш (сегментів), а також питання упаковки, товарного знаку і найменування товару.

Розробка й здійснення товарної політики вимагають дотримання наступних умов: чіткої уяви про мету виробництва й збуту на перспективу; наявності стратегії виробничо-збутової діяльності підприємства; хорошого знання ринку й характеру його вимог; чіткої уяви про свої можливості й ресурси (дослідницькі, науково-технічні, виробничі, збутові) нині та на майбутнє. Робота з товаром є найважливішим інструментом системи управління маркетингом, а такі інструменти комплексу маркетингу, як комунікація, розподіл і ціна лише ґрунтуються на особливостях товару.

Суть сучасного маркетингу полягає у вивченні потреб покупців, розробці товарів, що спрямовані на задоволення цих

потреб і одержання максимальне можливого доходу за рахунок реалізації цих товарів. Товар, таким чином, є центральною ланкою маркетингу. Нові товари, що знайшли визнання з боку покупців, забезпечують перевагу перед конкурентами, що дозволяє знизити інтенсивність цінової конкуренції, з яким зв'язаний збут старих товарів. Гнучкість товарної політики залежить у першу чергу від ефективності реалізації окремих процесів формування товарної політики.

Найважливішою частиною маркетингової товарної політики є розробка товарів (послуг). Це створення нових товарів, які дає змогу фірмі: здійснити прорив на ринок; перемогти конкурентів; зберегти й розширити свій ринок; збільшити доходи й прибуток. Розробка товару передбачає планування нової продукції та вдосконалення існуючого товару. У ринкових умовах завжди виграє той, хто атакує. Тому розробка товарів завжди в центрі уваги будь-якого підприємця.

Обслуговуванням, як правило, називають забезпечення сталості відповідних характеристик товарів, що впроваджені на ринку і користуються попитом споживачів. Основним у цій частині маркетингової товарної політики є контроль за якістю продукції, своєчасне інформування виробництва про необхідність її поліпшення, збереження характеристик товарів у процесах розподілення та продажу.

Елімінування є процесом зняття застарілого продукту фірми з ринку. Його основне завдання полягає в оптимізації усунення з ринку товару, попит на який падає. Це означає узгодити витрати фірми на виробництво й реалізацію товару, який все важче знаходить свого споживача, з доходами від його продажу, які все ще наявні й можливі в майбутньому.

Одним з елементів товарної політики є створення служби сервісу для клієнтів. При налагодженні служби сервісу учаснику ринку необхідно прийняти три важливі рішення, а саме: які послуги включати в рамки сервісу; який рівень сервісу запропонувати; в якій формі запропонувати послуги клієнтам.

Послуги сервісу включаються до списку звичайно після вивчення думки покупців і складаються із забезпечення: надійності постачань, оперативності надання, можливості одержання технічної консультації, надання знижок,

післяпродажне обслуговування та ін. Рішення про рівень сервісу приймаються фірмою після вивчення думки клієнтів. Сервісне обслуговування розглядають як збраряддя проти конкуренції. У зв'язку з цим багато фірм створюють відділи, що вивчають зауваження й скарги клієнтів, розробляють питання технічного обслуговування та інформації.

Необхідний стратегічний підхід до рішення завдань товарної політики на будь-якому господарському рівні, тобто будь-яке рішення в зазначеній області, повинне прийматися з урахуванням не тільки поточних інтересів, але й того, чи сприяє воно досягненню кінцевих цілей. Це вимагає концентрації зусиль на вирішальних напрямках.

Формування маркетингової товарної політики вимагає розробки товарної стратегії, тобто довгострокового курсу товарної політики, розрахованого на перспективу, який передбачає рішення принципових завдань.

Товарна політика передбачає рішення наступних питань: оптимізація асортиментів; установлення темпів відновлення асортиментів у цілому; визначення оптимального співвідношення між новими й старими продуктами у виробничій програмі; регулювання співвідношення між освоєними й новими ринками; визначення рівня відновлення продуктів поточних асортиментів; планування виходу на ринок з новими товарами; вибір часу виходу на ринок з новими товарами; підтримка оптимальних строків вилучення із програми морально застарілих товарів.

Встановлено, що товарну політику неможливо відокремити від реальних умов діяльності підприємства-виготовлювача, специфіки його профілю. Разом з тим, як показує практика, промислові підприємства, що перебувають у приблизно однакових умовах сформованої ринково-економічної обстановки в Україні, по-різному вирішують свої товарні проблеми: одні з них продовжують проявляти невміння й безпорадність, інші, дотримуючись принципів і методів маркетингу, знаходять перспективні шляхи.

Сутність планування, формування й керування асортиментами полягає в тому, щоб товаровиробник вчасно пропонував певну сукупність товарів, яка б найбільше повно

відповідала вимогам конкретних категорій покупців. Можливими рішеннями, виходячи з параметрів асортименту, вважають наступні: розширення асортименту - за рахунок включення нових асортиментних груп; збільшення насиченості наявних асортиментних груп; поглиблення асортиментів шляхом збільшення варіантів (модифікацій) кожного наявного товару; підвищення або зниження ступеня гармонійності товарів різних асортиментних груп.

При формуванні маркетингової товарної політики важливим є планування асортименту, що полягає у втіленні вже наявних й (або) потенційних технічних і матеріальних можливостей у товари, які, приносячи виробникові прибуток, мають споживчу цінність, що задовольняє споживача. Іншими словами, виробник зайнятий не тільки створенням і виробництвом товарів, але й формуванням клієнтури й задоволенням її специфічних потреб.

Слід зазначити, що в розв'язанні завдань маркетингової товарної політики має переважати стратегічний підхід, що означає вибір курсу на досягнення головної мети підприємницької діяльності. Зрозуміло, що прийняття відповідальних господарських рішень потребує ретельного вивчення всього комплексу питань, які формують товарну політику.

Таким чином, товарна політика передбачає певний курс дій товаровиробника щодо наперед обдуманих принципів поведінки. Вона покликана забезпечити прийняття рішень стосовно формування асортименту й управління ним; підтримання конкурентоспроможності товару на певному рівні; знаходження для товарів оптимальних товарних ніш (сегментів); розробка та реалізація стратегії упакування, маркування, обслуговування товарів.

Розробка й здійснення маркетингової товарної політики вимагають дотримання наступних умов: чіткої уяви про мету виробництва й збуту на перспективу; наявності стратегії виробничо-збутової діяльності підприємства; знання ринку й характеру його вимог; чіткої уяви про свої можливості й ресурси (дослідницькі, науково-технічні, виробничі, збутові) нині та на майбутнє

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Лобода Ю.С., аспірант, Університет «Україна»

Кінцевою ланкою, що замикає ланцюг господарських зв'язків у процесі руху товарів від виробника до споживача, є роздрібна торгівля, що являє собою діяльність суб'єктів товарного ринку з продажу товарів і послуг безпосередньо споживачу з метою отримання прибутку. При роздрібній торгівлі матеріальні ресурси переходять із сфери обігу до сфери колективного, особистого, індивідуального споживання, тобто стають власністю покупця. Відбувається це за допомогою купівлі-продажу, тому що споживачі здобувають потрібні їм товари в обмін на грошові кошти.

Для роздрібної торгівлі характерні наступні ознаки:

- вона є самостійною, ініціативною, здійснюваною на власний ризик діяльністю юридичних осіб та громадян з метою отримання прибутку;
- головним змістом торговельної діяльності є продаж товарів, при цьому можуть виконуватися супутні роботи й надаватися різноманітні послуги. До супутніх робіт належать фасування, пакування, підгонка тощо. Послуги роздрібної торгівлі доволі чисельні, наприклад догляд за дітьми, подарункове оформлення покупок, доставка покупок тощо;
- товари реалізуються безпосередньо громадянам або іншим кінцевим споживачам для особистого некомерційного використання;
- товари реалізуються за готівку або іншими, привієненими до неї платіжними засобами (кредитні картки банків, перерахування з рахунків вкладників банків тощо);
- у роздрібній торгівлі можуть продавати лише товари певного асортименту (продовольчі та непродовольчі товари, горілчані та тютюнові вироби, лікарські засоби та вироби медичного призначення, деякі хімічні речовини, транспортні засоби та номерні агрегати, ювелірні вироби, окремі види зброї, боєприпасів і спеціальних засобів, деякі інші товари). Цей асортимент вужчий, ніж в оптовій торгівлі, але набагато ширший, ніж у сфері громадського харчування;

- для роздрібно́ї торгівлі важливим є наявність торгового місця. Під торговим місцем розуміють відокремлене, спеціально обладнане місце для здійснення роздрібного продажу товарів з обов'язковим дотриманням чинних правил торговельного обслуговування населення та порядку розрахунків із покупцями;
- роздрібна торгівля ґрунтовно регламентована законодавчими та нормативно-правовими актами;
- договори купівлі-продажу в роздрібній торгівлі мають публічний характер.

Роздрібна торгівля в системі маркетингу виконує наступні функції: забезпечує реалізацію маркетингової стратегії; бере участь у процесі сортування, акумулює асортимент товарів від великої кількості виробників та пропонує їх для продажу з орієнтацією на запити покупців; надає інформацію покупцям за допомогою реклами, інших засобів комунікації, а також через персонал; надає допомогу в маркетингових дослідженнях іншим учасникам каналів збуту, зберігає товари, встановлює на них ціну, розміщує в торговельних приміщеннях та здійснює інші операції з товарами; здійснює кредитну політику; надає різні послуги.

Для роздрібно́ї торгівлі характерні динамічні зміни, зумовлені кругообігом роздрібно́ї торгівлі. Концепція кругообігу роздрібно́ї торгівлі полягає у тому, що нові види роздрібних торговців починають свою діяльність з торговельних операцій нижчого рівня, які характеризуються низьким прибутком і низькою ціною, а згодом здійснюють торговельні операції з більш високими цінами і великим набором послуг, становлячись, по суті, традиційними роздрібними торговцями. Це явище отримало назву «колесо роздрібно́ї торгівлі», що означає появу внаслідок циклічних змін нових фірм.

Маркетингові рішення в роздрібній торгівлі приймають у таких напрямках: стосовно вибору стратегії, визначення цільового ринку, стосовно комплексу маркетингу — товар і послуги, ціна, просування, розподіл.

Одним з важливих завдань розвитку інфраструктури роздрібно́ї торгівлі є розвиток різноманітних видів і типів підприємств і розроблення нових методів роздрібно́ї торгівлі.

Різноманіття типів роздрібних торговельних підприємств зумовлено масштабами діяльності, розмірами торговельної площі, товарною спеціалізацією, методами обслуговування населення на певному сегменті ринку товарів народного споживання (цей сегмент багато в чому визначається значною диференціацією доходів населення). Останній фактор почав ураховуватися під час типізації торговельних підприємств нещодавно. У торгівлі йде процес становлення і розвитку торговельних підприємств, спеціально орієнтованих на категорії покупців, диференційованих за розмірами доходів.

В умовах становлення ринкової економіки, загострення конкуренції намітилися нові підходи до розвитку роздрібних підприємств. Відповідні концепції будуються з урахуванням ідеї формування асортименту й обслуговування населення. Звичайно концепція розвитку роздрібної торгівлі включає такі розділи: асортиментні переліки товарів; схеми розміщення устаткування і товарів; вказівки з організації розрахункових вузлів; визначення зон самообслуговування і продажу деяких товарів через прилавок; переліки додаткових послуг; порядок формування цін; надання знижок на окремі товари та ін.

Певна увага сьогодні повинна приділятися корпоративному управлінню торговельними підприємствами. Йдеться про таку модель ведення господарської діяльності, яка покликана забезпечити найбільш ефективне вираження інтересів власників, керівників (менеджерів) і найманого персоналу. Особливістю цієї форми управління торгівлею є прагнення втягнути в корпоративні інтереси також покупців, зробити їх постійними відвідувачами підприємств даної корпорації.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ: РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ

Манейло Дмитро, аспірант, Університет «Україна»

В 2022 році в системі державного лісового господарства відбулося радикальне реформування галузі, спрямоване на об'єднання фінансових, матеріальних і трудових потенціалів всіх суб'єктів господарювання. На наш погляд, невизначеними залишилися питання перспективного зросту конкурентних переваг деревообробної галузі України як залежної від розвитку вітчизняного лісового господарства. Саме деревообробна галузь може займати гідне місце на європейському ринку, надаючи при цьому не лише додатковий дохід в державний та місцевий бюджети, але і створить додаткові робочі місця в повоєнній Україні.

Публічно оприлюднено, що ДП «Ліси України» мало прибуток за 9 місяців функціонування 2,6 млрд. грн, при цьому рівень рентабельності підприємства досягнув 15% (до реформи він становив в середньому 1-5%). Це відбулося за рахунок проведення єдиних тендерних закупівель, прозорості реалізації круглих лісоматеріалів через біржові аукціони, скорочення нецільових витрат тощо.

Підтвердженням ефективності господарювання новоствореного підприємства є інформація, що найбільшими за обсягами закупівлями ДП «Ліси України» в поточному 2023 році були закупівля пального і техніки, при цьому лише на заготівлю деревини було витрачено понад 3,5 млрд. грн. Звичайно, що всі виробничі процеси, починаючи з посадки лісу, догляду та захисту за ним і закінчуючи заготівлею і доставкою лісоматеріалів потребують закупівель пального, техніки і запчастин до неї. Достатньо об'ємними були закупівлі на будівництво і ремонт лісових доріг, закупівля обладнання для вирощування сіянців, знарядь для обробітку ґрунту, протипожежне обладнання та землевпорядкування.

Тобто, спостерігаються достатньо позитивні тенденції розвитку вітчизняного лісового господарства, яке без державного фінансування змогло досягнути високих фінансових результатів діяльності. Крім того, спостерігається і певний позитивний

соціальний аспект - збільшення рівнів заробітних плат для працівників філій малоресурсних регіонів країни, хоча це може бути наслідком скорочення чисельності персоналу.

На наш погляд, сама лише оптимізація витрат та збільшення рівня рентабельності через достатньо високу ціну на продукцію лісового господарства не можуть бути єдиними завданнями державного сектору галузі. Адже такий результат виглядає цілком закономірним в умовах практично монопольного становища ДП «Ліси України» (за винятком існуючої конкурентності серед філій самого підприємства), у постійному користуванні якого знаходиться понад 73% земель лісгосподарського призначення.

Для здійснення оцінки роботи державного підприємства, слід проаналізувати і діяльність деревопереробного сектору України, який напряму залежить від лісової галузі і тих процесів, які в ній відбуваються. Особливого значення це набуває в контексті можливого збільшення конкурентоспроможності вітчизняного лісопромислового комплексу на зовнішніх ринках. До того ж за словами представників Офісу Президента, на сьогоднішній день зі світових ринків витісняють представників росії та білорусі як постачальників деревини, а тому Україна має потенційну можливість зайняти їх сегмент ринку, що може сформувати лісопереробну галузь з оборотом до 10 млрд. доларів США та десятками тисяч робочих місць. Це достатньо ймовірний проект, оскільки на світових ринках вартість одного м³ необробленої деревини складає 50-100 дол., а вже готової продукції – від 700 дол. до 3 тис. доларів США.

Власне нині залишається нерозв'язаним питання штучного профіциту, який не сприяв розвитку деревообробної галузі і в довоєнний час. Тобто, частина виробничих потужностей вже тоді були недовантажені, а нині ситуація ще більше погіршилася, оскільки деревообробні підприємства в своїй більшості на контрольованих Україною територіях або повністю зупинили свою господарську діяльність, або працюють частково.

Аналітичний центр «Об'єднана Україна» відзначає, що на сьогодні певні обсяги деревини філій державного підприємства залишаються не реалізованими через аукціони, оскільки створюється її штучний профіцит. Це відбувається за рахунок

завищеної ціни, яка пропонується ДП «Ліси України» для всіх філій підприємства, а відповідно загальний обсяг продажів є набагато меншим за можливий, що створює ілюзію відсутності дефіциту деревини на ринку. Тобто вітчизняним суб'єктам деревообробної галузі не вигідно в сьогоденних умовах (відсутність морської логістики, часткова експансія на європейський ринок переробників з Латинської Америки) інвестувати кошти в галузь, маючи надто високу собівартість сировини і відповідно – високу ціну реалізації продукції.

Представники Української природоохоронної групи зазначають, що значна частина деревини продається наближеному бізнесу за цінами, нижчими за ринкові. І це відбувається, в першу чергу, за рахунок, пересортиці, тобто під виглядом низького сорту продається деревина вищого сорту. Таким чином, утримується офіційна ринкова ціна на вищі сорти деревини, щоб отримати більший зиск для окремих посадових осіб від розробленої схеми корупційного збагачення із застосуванням пересортиці.

Для того, щоб ліквідувати такі корупційні схеми або ж усунути можливість їх формування, в першу чергу, слід проводити ефективну кадрову політику, яка сьогодні в більшості представлена працівниками минулого покоління, які вже не можуть діяти з урахуванням потреб ринку та бізнесу, а, навпаки, звичні до маніпулюванням асортиментом, географією рубок та сортністю. В результаті цього – нереалізовані надлишки ділової деревини на складах філій, які з часом втрачають свої експлуатаційні характеристики та можуть бути реалізовані вже як дрова.

Щодо офіційного підходу, то спеціалісти відділу продажів ДП «Ліси України» намагаються продати деревину найдорожче для того, щоб забезпечити максимальну прибутковість на короткострокову перспективу. До того ж в більшості лісгоспів були в наявності залишки лісової продукції на момент реформування їх у філії, які додатково формували дохідну частину підрозділів. Така ситуація не може бути довгостроковою тенденцією, а отже необхідно докорінно змінювати стратегію розвитку лісгосподарського комплексу України.

Підсумовуючи вищезазначене, слід зазначити про важливість створення організаційно-правових передумов формування ефективної та конкурентної деревообробної галузі і тим самим збільшення обсягів валютної виручки та різноманітних податків, які надходять до державного і місцевого бюджетів, а також ріст робочих місць на внутрішньому ринку праці. Зокрема, для цього необхідно:

- законодавчо (на рівні рішення Кабінету Міністрів України) передбачити, що однією із основних задач діяльності ДП «Ліси України» повинно бути забезпечення державної політики, метою якої є зростання доданої вартості національного лісопромислового і лісогосподарського кластерів (заготівля і деревообробка);

- проведення належної кадрової політики щодо керівництва ДП «Ліси України» з метою ліквідації всіх існуючих корупційних схем, а також залучення креативних бізнес-управлінців;

- розрахувати наявні переробні потужності і сформувати відповідну розрахункову лісосіку із зростанням обсягів деревного ресурсу (наприклад, до 17 млн. м3 деревини на 2024 рік). Для подальшого розвитку деревообробної галузі рекомендується щорічне збільшення обсягів заготівлі лісу на 10% з розрахунком досягти величини 95% рубки приросту.

Слід відзначити, що при такому сценарію спостерігатиметься падіння ціни на деревину, але це водночас забезпечить формування прибутків ДП «Ліси України» за рахунок суттєвого збільшення обсягів реалізації.

Таким чином, лісопромисловий комплекс повинен бачити стратегічні орієнтири лісогосподарського комплексу, зокрема, в питаннях забезпечення сировиною необхідного обсягу і асортименту та прийнятною ціною, а також рівними умовами діяльності (в тому числі і закупівлі) для всіх учасників ринку.

За розрахунками фахівців ДП «Ліси України» в 2023 році планується заготовити 12,7 млн. м3 всіх сортиментів деревини. В той же час до повномасштабної війни в державному секторі лісового господарства заготовляли від 15 млн. м3 лісу, тобто, більше, чим сьогодні. Звичайно, можна було б таку ситуацію пояснити викликами і загрозами воєнного стану, але саме під час

нього Кабінет Міністрів України запровадив відповідну реформу з централізації суб'єктів господарської діяльності галузі. Фахівці галузі стверджують, що суть ефективного з економічного аспекту лісового господарства полягає, в першу чергу, у заготівлі деревини в період експлуатаційної зрілості і висадки на цьому місці нових дерев, які будуть вибрані в майбутньому також в період зрілості.

Тобто, у віці 70-80 років в сосни звичайної, наприклад, настає період експлуатаційної зрілості. Після цього поступово настає період старіння деревостанів, який характеризується певними негативними наслідками в економічному та екологічному аспектах, що призводить до так званих втрачених вигод в масштабах всієї країни. До прикладу, в Німеччині та скандинавських країнах вирубають до 95% річного приросту, а в нас – лише 32% по найбільш оптимістичним розрахункам.

Фахівці оцінюють щорічний приріст деревини в лісах України в межах від 40 до 60 млн м³. Таким чином, за мінімальними оцінками в державних лісових насадженнях можна щорічно заготовляти від 38 млн м³ на рік за умов наявності вказаної вікової категорії деревостанів. Лісівники ж стверджують, що площі стиглої сосни звичайної більш, ніж достатні у вітчизняних лісових насадженнях, але з невідомих причин вони не всі вчасно використовуються в господарській діяльності.

Тобто, спостерігається певний дисбаланс між проголошеною керівництвом держави метою, зокрема, розвитком конкурентоспроможності вітчизняного лісопромислового комплексу на зовнішніх ринках, з однієї сторони, і реальною діяльністю ДП «Ліси України щодо не забезпечення рівних умов для діяльності підприємств деревообробної галузі, з іншої.

Висновки. Підводячи підсумок дослідженню оцінки діяльності ДП «Ліси України» та перспектив розвитку конкурентоспроможного лісопромислового комплексу, узагальнено наступні висновки:

1. Фінансово-економічні показники функціонування новоствореного ДП «Ліси України» мають тенденцію до

покращення, але ресурсний потенціал підприємства використовується частково.

2. Вітчизняний ринок деревини має штучно сформований профіцит, що обумовлює як формування понаднормативних залишків, так і сприяє зловживанню посадовими особами.

3. На законодавчому рівні відсутня стратегічна місія діяльності ДП «Ліси України» щодо забезпечення державної політики, метою якої є зростання доданої вартості національного лісопромислового і лісогосподарського кластерів.

3. Спостерігається незадовільний рівень кадрової політики в керівництві ДП «Ліси України» (його структурних підрозділів), зокрема, щодо ліквідації всіх існуючих корупційних схем, а також залучення креативних бізнес-управлінців.

4. Необхідний статистичний облік наявних переробних потужностей і формування відповідної розрахункової лісосіки із зростанням обсягів деревного ресурсу (наприклад, до 17 млн. м³ деревини на 2024 рік). Для подальшого розвитку деревообробної галузі рекомендується щорічне збільшення обсягів заготівлі лісу на 10% з розрахунком досягти величини 95% рубки приросту.

5. Спостерігається дисбаланс між проголошеною керівництвом держави метою, зокрема, розвитком конкурентоспроможності вітчизняного лісопромислового комплексу на зовнішніх ринках, з однієї сторони, і реальною діяльністю ДП «Ліси України» щодо не забезпечення рівних умов для діяльності підприємств деревообробної галузі, з іншої.

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕКТОРІ ТУРИЗМУ

Яковюк М.О., аспірант, Університет «Україна»

Невід'ємною складовою у структурі рекреаційно-туристичного комплексу України є Прикарпаття. Його привабливість як туристичної дестинації визначається вигідним географічним положенням, багатством природно-рекреаційних ресурсів, унікальною історико-культурною спадщиною та відносно розвинутою туристичною інфраструктурою. Одним із стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку регіону є рекреаційно-туристична галузь на Львівщині. Частка Львівщини в сумарному природно-рекреаційному потенціалі України складає приблизно 5,4%, за цією ознакою вона поступається лише Закарпаттю [1]. Важливими складовими туристичної привабливості регіону є розмаїття ландшафтів, густа річкова мережа, висока лісистість (28,5%, 7 місце в Україні), багаті бальнеологічні ресурси (7 типів мінеральних вод, понад 200 джерел). В області знаходиться 330 об'єктів природно-заповідного фонду, їх частка від загальної площі регіону складає близько 5,6% (7 місце по Україні) [1]. Важливу роль відіграє багатство історико-культурних ресурсів. Львівщина знаходиться на першому місці серед інших областей України за кількістю, різноманітністю і ступенем збереження історико-архітектурної спадщини.

За всіма найважливішими показниками розвитку туристичної галузі вона входить у першу десятку, а за деякими – у першу п'ятірку серед областей України. З іншого боку, частка регіону у загальноукраїнських показниках відносно невелика (від 2,6% до 8,6%) [1]. Незважаючи на значні позитивні зрушення, існує ряд проблем, які на сьогодні стримують повноцінний розвиток туристичної галузі в регіоні. Серед них: нерівномірний розподіл туристичних потоків між обласним центром та окремими районами; незадовільний стан збереження багатьох історико-культурних пам'яток; низький рівень якості послуг; незадовільний стан дорожньо-транспортної мережі тощо.

Ці цифри демонструють значний потенціал, на який може спиратися й Україна та Львів, туристичного напрямку. Передумовою для цього є те, що наявний потенціал добре

використовується і вже зараз здійснюються відповідні заходи, спрямовані на розвиток туристичного сектору. Значення туризму в макроекономічному вимірі показує, чому інвестиції в туризм є рентабельними. З одного боку, туризм є важливим джерелом податкових надходжень, з іншого боку – потужним фактором на ринку праці.

Деякі чинники гальмують розвиток туристичної та санаторно-курортної сфери області, вирішення яких дозволить збільшити обсяги реалізації туристичних та санаторно-курортних послуг, кількість туристів та оздоровлених осіб, сприятиме розвитку туристично-відпочинкової та лікувально-оздоровчої бази, а саме: незадовільний стан доріг та під'їздів до об'єктів туристичної та курортної відвідуваності; недостатнє використання транспортних можливостей для перевезення туристичних потоків; неефективне використання туристично-рекреаційних можливостей у районах області та сільській місцевості; невизначений образ Львівщини на туристичному ринку; низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури; невідповідність закладів проживання світовим стандартам; відсутність під'їздів до багатьох туристичних та рекреаційних об'єктів; недостатність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків; недостатня кількість місць короткочасного відпочинку вздовж доріг; незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини; недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму тощо.

Розвиток туристичної індустрії України впродовж досліджуваного періоду можна охарактеризувати в цілому як позитивний. Для формування та розвитку туристичних дестинацій Україна володіє значним потенціалом, а саме: розмаїтим природним ландшафтом, сприятливими кліматичними умовами, значними сакральними і техногенними атракціями, культурно-історичними особливостями, багатими бальнеологічними ресурсами. Головними гальмуючими чинниками темпів розвитку підприємств сфери туризму в Україні ще й досі залишаються відсутність якісної інфраструктури як цілісної системи та відповідного до міжнародних стандартів правового поля для здійснення туристичної діяльності, науково-дослідницького забезпечення галузі та інші.

Подальший розвиток туризму в Україні потребує активного пошуку засобів подолання кризових явищ, інтенсифікації виробництва регіональних туристичних продуктів високої якості, розробки та впровадження ефективних заходів регіональної туристичної політики при обов'язковому залученні інвестицій для розбудови наявної інфраструктури, що сприятиме створенню в Україні конкурентоспроможного ринку туристичного бізнесу.

Разом з тим, необхідно мінімізувати основні перепони, що перешкоджають розвитку туристичної галузі в Україні, а саме: чинники управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру, а також підвищити рівень сервісу та створити відповідну інфраструктуру відпочинку і розваг.

Тільки виконання дій у комплексі щодо перспектив розвитку туристичної галузі в Україні сприятиме зростанню кількості іноземних туристів, а також збільшенню обсягів внутрішнього туризму.

Список використаної літератури

1. Як змінився туристичний Львів в 2021 році у цифрах. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/tourism/290625-yak-zminyvsia-turystychnyi-lviv-v-2021-rotsi-u-tsyfrakh>.

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Соціально-екологічна складова функціонування
національного господарства в умовах нестабільності»

ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ЗА ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНОГО
УДОБРЕННЯ

Душко П.М., с.н.с., Інститут агроекології і
природокористування НААН, Київ, Україна

Надзвичайно важливим індикатором екологічно безпечного функціонування агроєкосистем, створення сприятливих умов розвитку ґрунтової біоти являються обсяги застосування в агроценозах неприродних хімічно синтезованих чужорідних для екосистеми речовин – мінеральних добрив, засобів захисту і регулювання росту рослин тощо. Використання цих речовин здійснюється відповідно до технологічних регламентів вирощування сільськогосподарських культур з метою підвищення урожайності і якості продукції, зменшення витрат ресурсів і досягнення максимальної прибутковості виробництва.

Поряд з тим, що доцільність застосування в технологіях вирощування сільськогосподарських культур цілого ряду хімічно синтезованих речовин з точки зору досягнення високої прибутковості виробництва не викликає сумніву, багато з них певним чином деструктивно впливають на розвиток біоти в агроєкосистемах, забруднюють ґрунт, воду та повітря [1, 2, 3, 4]. Часто суспільні втрати від погіршення стану екологічного середовища в результаті застосування цих речовин перевищують економічні ефекти від реалізації додатково отриманої продукції. Тому визначення обсягів надходження в агросистему неприродних, хімічно синтезованих речовин в досліджуваних варіантах технології вирощування сої дозволяє об'єктивніше оцінити рівень антропогенного навантаження та екологічної безпеки в агроценозах культури.

У зв'язку з тим, що дози застосування різних агрохімікатів часто відрізняються у сотні разів, узагальнюючим

показником обсягів внесення прийнято енергоємність гектарної норми певних добрив чи препаратів. Це обумовлено тим, що при розробленні енергетичних еквівалентів одиниці маси різних агрохімікатів уже врахована різниця у витратах енергії на їх виробництво. Наприклад, на виготовлення 1 кг діючої речовини фосфорних добрив необхідно витратити 12,6 МДж енергії, а 1 кг гербіцидів – 419,6 МДж.

Польові досліді з соєю здійснювали на сірих лісових ґрунтах дослідного поля Інституту агроєкології і природокористування НААН та дослідного господарства «Чабани» ННЦ «Інститут землеробства НААН», за методикою Б.А. Доспехова з дотриманням ГОСТ 10106–87 «Досліді польові з добривами. Порядок їх проведення». Розмір посівної ділянки 25–30 м², повторність – 4 разова. Застосовували рекомендовану для зони технологію вирощування сої. Фосфорні і калійні добрива вносили під час основного обробітку ґрунту, азотні – весною під час передпосівної культивуації.

Результати проведеного аналізу свідчать, що в умовах застосування екстенсивних моделей технології у контрольному і фоновому варіантах, в яких не передбачено внесення мінеральних добрив, антропогенне навантаження агроєкосистеми хімічно–синтезованими речовинами обмежується засобами захисту рослин і становить 1,5 ГДж/га, або близько 12% від сукупних енерговитрат.

Найбільше екологічно небезпечних речовин вводиться в агроценоз сої у варіантах технології, в яких застосовуються мінеральні добрива. Навіть враховуючи те, що значна частина азоту надходить у рослини в результаті симбіотичної фіксації бульбачковими бактеріями, за одинарної дози мінеральних добрив енерговитрати на них зростають до 7,7 ГДж/га або на 6,2 ГДж/га порівняно з контрольним варіантом, а за внесення полуторної дози – до 10,8 і 9,3 ГДж/га відповідно. В структурі сукупних енерговитрат питома вага хімічно синтезованих речовин досягає 39 % за одинарної дози добрив і 47 % – за полуторної.

Застосування в інтенсивній технології органо–мінеральної системи удобрення дозволяє значно знизити антропогенне навантаження хімічно синтезованими

шкодочинними речовинами в агроекосистемах сої за рахунок зменшення дози мінеральних добрив вдвічі. Так, енергомісткість хімічно синтезованих речовин, що застосовуються у варіантах технології з органо–мінеральною системою удобрення з заорюванням побічної продукції і біомаси сидерату знижується порівняно з внесенням одинарної дози мінеральних добрив більше, ніж на 3,0 ГДж/га, а за полуторної – на 6,2 ГДж/га. В структурі сукупних витрат енергії питома вага синтезованих речовин зменшується порівняно з одинарною дозою добрив майже на 13, а з полуторною – на 21 пунктів.

За результатами оцінювання різних систем удобрення за показниками, що відображають рівень антропогенного навантаження в агроценозах, можна зробити висновок, що найвищий рівень екологічної безпеки технології вирощування серед інтенсивних і високопродуктивних її варіантів забезпечується в умовах застосування органо–мінеральної системи удобрення, яка передбачає внесення половинної дози мінеральних добрив, заорювання побічної продукції попередника та зеленої маси сидерата, інокуляцію насіння вискоєфективним препаратом бульбочкових бактерій.

Список використаної літератури

1. Патики В. П., Коць С. Я., Волкогон В. В. Біологічний азот. За ред. Патики В. П. Київ: Світ, 2003. 424 с.
2. Дегодюк Е. Г., Дегодюк Е. Е. Еколого-техногенна безпека України. Київ: ЕКМО, 2006. 306 с.
3. Примак І. Д., Манько Ю. П., Рідей Н. М. та ін. Екологічні проблеми землеробства. За ред. І. Д. Примака. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 456 с.
4. Надточій П. П., Вольвач Ф. В., Гермашенко В. Г. Екологія ґрунту та його забруднення. Київ: Аграр. наука, 1998. 286 с.

ГАЛУЗЕВА МОДЕЛЬ – ОСНОВА СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Бендасюк О.О., д.е.н. Інститут агроекології і
природокористування НААН, м. Київ

Сахарнацька Л.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри
економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»; старший науковий співробітник
ЗРЦСЕГД НАН України, м. Ужгород, Україна

Головним пріоритетом подальшого соціально-економічного розвитку країни виступає вироблення нової політики і механізмів сталого розвитку сільських територій, передусім в умовах тривалої російської агресії та значною диференціацією у розвитку міст і сіл, що сприятиме формуванню ефективного середовища для досягнення високих темпів сільського розвитку.

Відомі нам механізми сталого розвитку сільських територій в Україні не позбавлені певних протиріч, що обмежують прагнення, а відтак і небажання, певних державних органів виконавчої влади вирішувати регіональні проблеми. Разом з тим, позитивом є те, що економічні, фінансові і управлінські механізми управління розвитком сконцентровано в місцевих органах влади, що дозволяє оперативно реагувати на вирішення тієї чи іншої місцевої проблеми.

Подальший розвиток сільських територій в значній мірі залежить від рівня розвитку, саме, сільського господарства, що потребує розвиток різноманітних організаційно-правових форм та видів підприємницької діяльності в цій галузі та ефективної державної політики спрямованої на недопущення і подолання негативних соціальних, економічних та екологічних наслідків. Це в свою чергу, сприятиме вирішенню соціально-економічних, природоохоронних та екологічних проблем за значної фінансової, інвестиційно-інноваційної та інформаційно-консультаційної підтримки держави.

Саме, галузева модель, в центрі якої стоїть розвиток та державна підтримка агропродовольчого сектору спроможна забезпечити сталий соціально-економічний розвиток сільських

територій, забезпечити зайнятість сільського населення. Основою даного процесу має стати: посилення конкурентоспроможності сільськогосподарських виробничих структур шляхом збільшення обсягів виробництва; застосування новітніх ресурсо - та енергозберігаючих технологій; впровадження інноваційних технологій вирощування, зберігання і транспортування сільськогосподарських культур та виробленої продукції; придбання новітніх екологічно-спрямованих технологій ведення сільськогосподарського виробництва та ін.

Слід відмітити, що в Україні прийнято низку програмних документів, що стосується сталого розвитку сільських територій. Так, 2010р. Міністерством аграрної політики України прийнято галузеву програму соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад (модельний проект «Нова сільська громада» [1] з визначенням мети галузевої моделі, яка полягає в розробленні моделей соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад на засадах запровадження конкурентоспроможного та екологобезпечного сільськогосподарського виробництва, підвищення рівня життя сільського населення. Виконання завдань поставлених у даній галузевій Програмі передбачали здійснення ряду заходів, а саме: диверсифікація виробництва; розвиток підприємницької діяльності; підвищення рівня зайнятості сільського населення та зменшення трудової міграції; розвиток партнерства держави, бізнесу та територіальних громад; оптимізація територіально-виробничої та соціальної інфраструктури; мінімізації техногенного впливу виробництва на навколишнє середовище та людину формування дієвої системи управління розвитком сільських територій з урахуванням стандартів ЄС [1].

Наступним програмним документом, було прийняття Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [2], де визначено довгострокову концепцію розвитку сільського господарства і сільських територій, спрямованої на покращення ділового клімату, протидію корупції і стимулювання інвестицій для модернізації сільськогосподарського сектору. На основі даної Стратегії було прийнято план дій, що має за мету подолання негативних наслідків в аграрному секторі економіки, а саме:

1. Розвиток економіки сільських територій шляхом стимулювання неаграрних видів діяльності, поширення інноваційних продуктів, бізнес-мереж, маркетингових проєктів, позиціонування.

2. Розбудова туристичного потенціалу сільської місцевості для сільського і аграрного туризму; використання лісових, водних та інших природних ресурсів для рекреаційних послуг.

3. Розвиток інфраструктури села з розширення базових послуг для економіки сільських територій та сільського населення з наголосом на розбудову комунікаційних та інформаційних мереж.

4. Відродження та розвиток села, збереження та поліпшення сільської культурної спадщини як активу місцевого розвитку.

5. Підвищення рівня знань та практичних навичок сільського населення для організації та комерціалізації неаграрних видів діяльності на селі [2].

Як бачимо, формування сучасної державної політики розвитку сільських територій на основі галузевої моделі повинна забезпечити, передусім, заходи, що спрямовані на: диверсифікацію сільськогосподарської діяльності і подальший розвиток економіки сільських територій шляхом стимулювання не аграрних видів діяльності; збільшення доходів сільського населення та підвищення рівня та якості життя мешканців сільських територій; більш широке інвестування у розвиток людського капіталу; розширення можливостей для розвитку сільського, рибного, лісового господарства; розбудова туристичного потенціалу сільської місцевості; інфраструктурний розвиток сільської території, розширення базових послуг для економіки сільських територій та сільського населення; розвиток виробництва альтернативних видів енергії; розбудова комунікаційних мереж та інформаційно-аналітичного забезпечення; реформування управління аграрним сектором; розвиток сільських територій шляхом розширення можливостей сільських територіальних громад підвищення рівня знань та практичних навичок сільського населення для організації та комерціалізації не аграрних видів діяльності на селі [3].

Разом з тим, виконання основних умов галузевої моделі сталого розвитку сільських територій повинно стати напрацювання та впровадження нових, більш удосконалених механізмів у питаннях: вирівнювання доходів сільськогосподарських підприємств в порівнянні з іншими галузями; зростання масштабів та інтенсифікація виробництва; підтримка інвестицій у розвиток підприємства; інтеграції сільського господарства та підприємницьких структур у глобальний продовольчий ринок.

Необхідним вбачається надання цільової державної підтримки аграрного сектору економіки шляхом розробки та впровадження програм розвитку найменш прибуткових галузей, з одночасним формуванням сприятливого фінансово-кредитного, інвестиційно-інноваційного середовища і прийняти відповідні нормативно-правові акти для захисту сільськогосподарських товаровиробників.

Забезпечення зростання конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору економіки та його інтеграція в світовий ринок дасть змогу сільгосппідприємствами збільшити масштаби виробництва на основі техніко-технологічної модернізації агропромислового виробництва, запровадити нові види і форми підприємництва та кооперації на селі.

Список використаної літератури

1. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0280555-10#Text>.
2. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки URL: <http://minagro.gov.ua/system/files2015-2020.pdf/>
3. Поленкова М. Концепція сільського розвитку як основа підвищення якості життя сільського населення. Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 102–108.

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ СКОРОЧЕННЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ

Дребот О.І., д.е.н., професор, академік НААН

Дишлик В.Р., аспірант,

Інститут агроекології і природокористування НААН
(м. Київ, Україна)

Глобальні викиди парникових газів в атмосферу є актуальною та нагальною проблемою, яка постійно знаходиться на порядку денному в різних міжнародних форумах, органах та громадських обговореннях. Незважаючи на рішучі заходи та ініціативи, запроваджені світовим співтовариством, обсяги викидів продовжують невпинно зростати, загрожуючи екосистемам та кліматичній стабільності. Ця проблема стала центральною увагою наукових досліджень та громадських рухів, оскільки наслідки змін клімату вже відчутні та можуть призвести до серйозних наслідків для людства. Зокрема, зміни клімату призводять до підняття рівня моря, екстремальних погодних явищ, зруйнування екосистем та загрози продовольчій безпеці. Світова спільнота визнає необхідність спільних, координованих зусиль для зменшення викидів парникових газів та перехід до сталої та екологічно чистої енергетики. Міжнародні організації активно співпрацюють для розробки стратегій адаптації та мінімізації впливу змін клімату на глобальному рівні.

Із загальної кількості 190 сторін-підписантів Паризької угоди, 74 вже активно зобов'язалися до прийняття конкретних заходів щодо зменшення викидів парникових газів. Це свідчить про готовність та зобов'язання цих країн до важливого завдання боротьби із змінами клімату та зменшення впливу на екосистему та глобальний клімат.[1]

Деякі країни, таких як Австрія та Ісландія, взяли на себе зобов'язання досягти вуглецевої нейтральності до 2040 року. Інші країни, такі як Данія, Великобританія, Європейський Союз, Ірландія, Іспанія, Канада, Німеччина, Словаччина, Японія, Швейцарія, США, Угорщина, взяли на себе зобов'язання досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року. Країни, такі як Україна, Китай, Казахстан і Бразилія, оголосили про своє намір балансувати викиди та поглинання вуглецю до 2060 року.

Паралельно із цими зобов'язаннями, створені важливі ініціативи та організації, які сприяють досягненню цілей у зменшенні впливу на зміни клімату. Наприклад, The Climate Champions Team в межах ініціативи Race to Resilience та Race to Zero, об'єднують країни та стейкхолдерів для спільного прискорення заходів з адаптації до змін клімату та досягнення вуглецевої нейтральності.

Велика кількість, які займаються дослідженнями низьковуглецевого розвитку прийшли до висновку, що найоптимальнішим засобом інтерналізації негативних екстерналій є використання податків, з орієнтацією на максимізацію суспільного добробуту.

З погляду на теорію добробуту, екологічні податки вважаються ефективним та ефективним інструментом для компенсації негативного зовнішнього впливу на природне середовище. У контексті цієї теорії, максимізація соціального добробуту передбачає врахування негативних екстерналій, таких як забруднення, та їхнє внесення в економічний процес. Зазначений підхід передбачає визначення бази оподаткування для екологічних податків як одиниці зовнішнього ефекту, такого як викиди забруднюючих речовин. Ставка екологічного податку повинна відповідати грошовій оцінці граничного соціального збитку (marginal social cost), який виникає від цього зовнішнього ефекту в соціальному оптимумі.[2]. Такий підхід спрямований на внесення вартості екологічного збитку у виробничі рішення підприємств, створюючи економічні стимули для зменшення викидів та сприяючи екологічно стійкому розвитку. Такий механізм інтерналізації негативних екстерналій може сприяти досягненню екологічної ефективності та підтримувати сталість виробничих процесів у контексті загального добробуту суспільства.

На сьогоднішній день у світовій практиці існує кілька моделей оподаткування викидів вуглецю, які спрямовані на регулювання екологічних впливів та сприяють переходу до сталої енергетики.(табл 1.).

Проте, при будь-якій з моделей оподаткування, податок на викиди вуглецю у світовій практиці зарекомендував себе як

ефективний регулятор для запобігання негативного впливу економічних агентів на навколишнє середовище.

Таблиця 1

Моделі оподаткування викидів вуглецю

Модель 1	Модель 2	Модель 3
Деякі країни використовують систему торгівлі викидами для обмеження викидів двоокису вуглецю, а також встановлюють акцизні податки на енергоресурси, що опосередковано служить ціновими інструментами для зменшення викидів парникових газів. Важливо відзначити, що деякі країни, такі як Австрія, Бельгія, Греція, Італія, Литва, Німеччина, Словаччина, Угорщина, Чехія, не застосовують безпосередні податки на викиди CO ₂ .	Деякі країни використовують комбінацію системи торгівлі викидами та податку на викиди CO ₂ . При цьому, податок на викиди CO ₂ може бути реалізований у двох основних форматах: а) як податок на споживання енергетичних ресурсів (так званий fuel base carbon tax), що застосовується у країнах, таких як Данія, Ірландія, Ісландія, Ліхтенштейн, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Словенія, Португалія, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція; б) як податок на	Деякі країни використовують комбінацію системи торгівлі викидами (СТВ) з податком або збором, а також інструментом підтримки мінімального рівня цін на викиди CO ₂ , відомого як Carbon Price Floor (CPF). Така практика реалізована, наприклад, у Великій Британії. Суть механізму CPF полягає в тому, що у випадку, якщо ціна на квоти в системі торгівлі викидами нижча за встановлений мінімальний рівень цін на викиди CO ₂ в країні, виробники сплачують різницю у вигляді податку або збору.

	<p>фактичні чи виміряні викиди CO₂ (так званий emission base carbon tax), що застосовується у країнах, таких як Естонія, Іспанія, Латвія, Нідерланди, Польща.</p>	<p>Це одночасно забезпечує стабільний рівень цін на викиди CO₂, стимулює впровадження інвестицій в кліматично нейтральні технології та не викривлює ринкові умови для різних секторів економіки.</p>
--	--	---

Джерело: [3]

Загальний висновок полягає в тому, що виробництво та споживання енергії потребують стратегій, що спрямовані на зменшення викидів та підтримку сталого розвитку, і екологічні податки виступають ефективним інструментом для досягнення цих цілей. Застосування різних моделей оподаткування викидів вуглецю є важливим елементом регулювання екологічних впливів. Податкові інструменти сприяють створенню економічних стимулів для підприємств у напрямку зменшення викидів та переходу до сталої енергетики. Усі ці заходи в сукупності можуть сприяти створенню екологічно стійкого суспільства та зменшенню загроз для природи та людства від змін клімату. Глобальна співпраця та активне впровадження екологічних заходів є ключовими для створення здорового та стійкого майбутнього для всього світу.

Список використаної літератури

1. The Paris Agreement. URL: <https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement>
2. Vollebergh, 2007; Fullerton et al., 2010; De Mooij et al., 2012
3. Новицька Н., Хлебнікова І. Шляхи вдосконалення податку на викиди двоокису вуглецю в Україні. Аналітичний звіт LibMod. 2021. 32 с

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Титаренко В.В., аспірант, Університет «Україна»

В умовах повномасштабного вторгнення росії незмінним залишається фактор екологічної спрямованості всіх нормативно-правових та організаційно-управлінських заходів в царині лісової галузі, особливо в умовах реформування лісового господарства. Звичайно, в першу чергу, визначальними факторами цього процесу виступає створення нових лісових площ, належний догляд за існуючими лісовими насадженнями та контроль за законністю їх відведення та рубання. Окремим аспектом необхідно відзначити застосування сучасних природооцудних технологій рубок формування та рубок головного користування, які в переважній більшості не завдають безповоротної шкоди ґрунтам та лісовій підстилці.

Підвищення екологічної спрямованості лісгосподарської діяльності в Україні задекларовано в окремих нормативно-правових документах, але їх реалізація далека від ідеальної.

Так, Указом Президента від 21.11.2017 р. № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду» [1] серед іншого передбачалося здійснити удосконалення системи моніторингу стану навколишнього природного середовища за рахунок:

- запровадження з урахуванням європейського досвіду нових підходів щодо посилення відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища;

- делегування органам місцевого самоврядування окремих повноважень з державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, зокрема здійснення контролю за додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Наступним етапом екологізації лісгосподарської діяльності через збільшення земель лісового фонду став Указ Президента України від 07.06.2021 р. № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» [2], згідно якого передбачалося затвердження державної цільової програми «Масштабне заліснення України», яка в свою чергу мала визначити достатньо трудомістке завдання - в найближчі 10 років збільшити площі лісів на 1 млн га, а для цього уже в найближчі три роки необхідно висадити 1 млрд дерев. Слід відзначити, що вказана державна програма не була затверджена, у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення.

Щодо зазначеної ініціативи, то вона почала достатньо активно реалізовуватися серед лісгосподарських підприємств, але, у зв'язку з подіями після 24 лютого 2022 року, певним чином втратила свою актуальність через нестачу фінансування, скорочення фахівців та воєнними діями в країні взагалі.

Важливим в умовах війни нормативно-правовим документом в контексті екологізації лісового господарства є Указ Президента від 29.09.2022 р. № 675/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 року «Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період» [3], яким передбачалося у шестимісячний строк:

а) після скасування воєнного стану розробити та затвердити державну цільову програму підвищення пожежної безпеки у сфері лісового господарства включно із лісгосподарськими підприємствами сфери управління Міністерства оборони України;

б) з метою реалізації заходів із масштабного заліснення України опрацювати питання щодо:

- створення державного фонду розвитку лісового господарства, зокрема за рахунок коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва; екологічного податку; рентної плати за використання лісових ресурсів; грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, частини податку на додану вартість й інших джерел;

- удосконалення системи оподаткування лісових земель шляхом формування Єдиного лісового податку та усунення подвійного оподаткування;

- внесення змін до порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;

- виділення органами державної влади та органами місцевого самоврядування придатних для залісення земель.

На наш погляд, надзвичайно важливий документ, але його реалізація нині неможлива, особливо в контексті реорганізації державних лісогосподарських підприємств.

Аналізуючи фінансовий план ДП «Ліси України» на 2023 рік, до екологічного аспекту функціонування лісової галузі можна віднести два офіційно підтверджених напрями, зокрема:

– інвестиції в будівництво лісових доріг, що дозволить отримати більш ефективний екологічний та економічний доступ до лісових ресурсів і таким чином зменшити навантаження на лісові екосистеми внаслідок руху заготівельної і транспортної техніки та зменшення фінансових втрат на ліквідацію лісових пожеж на окремих ділянках;

- співпраця з World Bank, який вже створив та провів випробування міжнародної цифрової платформи для випуску та обігу карбонових сертифікатів. Треба додати, що ДП «Ліси України» – найбільша за площею лісогосподарська компанія в Європі, тому розвиток міжнародної системи «зелених» фінансів відкриває перед національним лісовим господарством достатньо перспективне майбутнє.

На сьогодні спостерігається два напрями, пов'язані з екологізацією лісового господарства в контексті діяльності ДП «Ліси України», але майбутнє лісової галузі буде залежати від виконавців розпочатої реформи управління лісами та від результатів господарської діяльності зазначеного підприємства.

Висновки. Проведене дослідження нормативно-правового забезпечення екологізації лісового господарства та визначення пріоритетних напрямів її формування дає підстави сформулювати такі висновки:

1. На сьогоднішній день немає уніфікованих ефективних механізмів (протоколів та стандартів) забезпечення належного

рівня екологізації проведення рубок формування та рубок головного користування лісовими ресурсами.

2. В контексті законодавчого забезпечення екологізації лісового господарства слід відмітити наступні тенденції:

- на національному рівні прийнято та затверджено достатня кількість нормативно-правових документів, рівень реалізації яких недостатній, що свідчить про існуючий незадовільний стан екологізації вітчизняного лісового господарства;

- важливою складовою екологічного спрямування функціонування лісової галузі повинно бути питання створення умов щодо інвестицій в будівництво лісових доріг та залучення в лісове господарство окремих складових системи «зелених» фінансів (карбонові сертифікати);

- основними напрямками формування системи екологізації лісового господарства в короткостроковій перспективі повинна бути забезпечена організаційними, управлінськими та фінансовими механізмами наступна тріада заходів: створення нових лісових площ, належний догляд за існуючими лісовими насадженнями та контроль за законністю їх відведення та рубання.

Список використаної літератури

1. Указ Президента України від 21.11.2017 р. № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381/2017#Text>.

2. Указ Президента від 07.06.2021 р. № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів», режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2282021-39089>.

3. Указ Президента від 29.09.2022 р. № 675/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 року «Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період», режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/6752022-44229..>

Наково-практичне видання

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Міжвузівської науково-практичної конференції
аспірантів та молодих вчених
**«Інноваційно-інвестиційний розвиток
національної економіки України (макро- та
мікрорівень) в умовах війни»**

Комп'ютерне верстання - *Думанецька С. С.*
Дизайн обкладинки - *Бабинець Н. А.*

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 5,3.
Наклад 50 прим. Зам. № ...

*Видавець і виготовлювач Університет
«Україна».*
*03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraine.vdk@email.ua*
*Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 405
від 06.04.2001.*